

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Protekcioistická politika EU

Protectionist trade policy of the EU

Markéta KOSTKOVÁ

Cheb 2014

Originál (kopie) zadání BP/DP

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Protekciohistická obchodní politika EU“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

V Chebu, dne 10.11.2014

.....
Podpis autora

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Čestmíru Jarému za vedení práce, odbornou pomoc, cenné rady a poskytnutý čas i trpělivost. Rovněž děkuji své rodině, přátelům a kolegům za trpělivost a podporu během celého studia.

Obsah

OBSAH.....	5
ÚVOD.....	7
1 PROTEKCIONISMUS V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ.....	10
1.1 POJEM MEZINÁRODNÍ OBCHOD.....	10
1.2 HISTORIE PROTEKCIONISMU.....	11
1.3 ARGUMENTY PRO OBHAJOBU PROTEKCIONISMU.....	13
1.3.1 Neekonomické argumenty.....	14
1.3.2 Argumenty plynoucí z nepochopení ekonomické logiky.....	14
1.3.3 Potenciálně oprávněné argumenty pro protekcionismus.....	16
1.3.4 Jiné překážky obchodu.....	17
1.4 PROTEKCIONISMUS V AGRÁRNÍM SEKTORU.....	17
2 SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE.....	19
2.1 VZNIK A VÝVOJ SPOLEČNÉ OBCHODNÍ POLITIKY EU.....	19
2.2 NÁSTROJE SPOLEČNÉ OBCHODNÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE.....	21
2.2.1 Autonomní nástroje.....	21
2.2.2 Smluvní opatření.....	23
3 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EU.....	24
3.1 NÁSTROJE SZP.....	25
3.1.1 Přímé platby.....	25
3.1.2 Cenové mechanismy.....	26
3.1.3 Zemědělské kvóty.....	26
3.1.4 Vývozní subvence a dovozní a vývozní licence.....	27
3.1.5 Finanční asistence Orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu.....	27
3.2 FINANČNÍ RÁMEC SZP.....	27
3.3 REFORMY SZP.....	28
3.3.1 Mansholtův plán.....	28
3.3.2 Reforma v roce 1988.....	28
3.3.3 McSharryho reforma.....	28
3.3.4 Agenda 2000.....	30
3.3.5 Fischlerova reforma.....	31
3.3.6 Kontrola funkčnosti SZP („health check“).....	31
3.4 POLITIKA ROZVOJE VENKOVA EU V OBDOBÍ 2007 -2013.....	32
3.5 SZP PO ROCE 2014.....	33
4 AGRÁRNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY.....	34
4.1 CHARAKTERISTIKA ZEMĚDĚLSKÉHO SEKTORU V ČESKÉ REPUBLICI.....	34

4.2	VÝVOJ AGRÁRNÍ POLITIKY ČR PŘED VSTUPEM DO EVROPSKÉ UNIE.....	35
4.2.1	Období transformace (1990 – 1999).....	36
4.2.2	Období revitalizace (2000 – 2001)	36
4.2.3	Období adaptace (2002 – 2004).....	37
4.2.4	Předvstupní pomoc	37
4.3	OBDOBÍ PO VSTUPU ČR DO EVROPSKÉ UNIE	39
4.3.1	Etapa vstupní (2004 – 2006).....	40
4.3.2	Etapa přizpůsobení (2007 – 2010)	43
4.3.3	Etapa vyrovnání (2011 – 2013)	44
4.4	SZP v ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 2014.....	44
5	DOPADY ZAVEDENÍ SZP V ČESKÉ REPUBLICE.....	46
5.1	EKONOMICKÉ DOPADY	46
5.1.1	Příjmy v českém zemědělství	46
5.1.2	Podíl zemědělství na HDP ČR.....	48
5.1.3	Podíl na hrubé přidané hodnotě	50
5.1.4	Agrární zahraniční obchod.....	51
5.1.5	Zaměstnanost v zemědělství	53
5.2	EKOLOGICKÉ DOPADY	54
5.2.1	Ekologické zemědělství	56
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM TABULEK	60
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	61
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

Úvod

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala mimo jiné proto, že v letošním roce uplynulo 10 let od doby, kdy se Česká republika stala členem Evropské unie (EU), a tak je toto výročí vhodnou příležitostí k rekapitulaci. Dne 1. května 2004 se Evropské společenství rozrostlo z původních patnácti na 25 zemí a všechny přistoupiвшí země včetně České republiky se od tohoto data formálně vzdaly práva uskutečňovat vůči třetím zemím samostatnou obchodní politiku a připojily se k celní unii, kdy na dovozy a vývozy do i z třetích zemí uplatňují jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členské státy EU.

Dalším důvodem, proč mě téma obchodní politiky Evropské unie a zejména protekcionismu zajímá, je skutečnost, že před vstupem do Evropské unie jsem se aktivně podílela na výkonu protekcionistické politiky České republiky (ČR) jako zaměstnanec Celní správy ČR. Pracovala jsem na hraničním přechodu Rozvadov (mezi státní hranicí ČR a Německa) jako celní inspektor a mou pracovní náplní bylo propouštění zboží do volného oběhu, kontrola zajištění celního dluhu pro následné vyměření cla a daní a kontrola splnění všech povinností potřebných pro uvedení zboží do volného oběhu na celním území České republiky. Každá zásilka, která mířila do ČR, byla podrobena přísné kontrole. Pokud zboží nesplňovalo předepsané náležitosti a normy, byl takovému zboží zakázán dovoz na území ČR a bylo vráceno zpět zemi odeslání. Zemědělské odvětví velmi úzce souvisí s potravinářským sektorem a potažmo souvisí se stravou obyvatel. Proto byla pro zemědělské suroviny a produkty z nich nastavena mimořádně striktní hygienická a další pravidla. Pro kontrolu zboží rostlinného původu byli na státních hranicích 24 hodin denně přítomni pracovníci Státní rostlinolékařské správy; nad zbožím podléhajícím veterinární kontrole vykonávali státní veterinární dozor inspektoři Státní veterinární správy ČR. Normy České republiky byly v mnoha případech daleko přísnější, než v zemích Evropské unie a často se stávalo, že zboží původem z Evropské unie bylo vráceno zpět. Tuto činnost jsem vykonávala až do vstupu ČR do Evropské unie v roce 2004. Vstup do Evropské unie znamená pro přistupující zemi úplné zrušení celních kontrol na vnitřních hranicích s členskými zeměmi, a jelikož Česká republika nemá žádnou vnější hranici Evropské unie, byly zrušeny všechny hraniční přechody v silniční a železniční dopravě a pravidelné kontroly pohybu zboží přes státní hranici pro celní účely byly zachovány pouze na

mezinárodních letišť. Na hraničním přechodě Rozvadov nadále zůstali jen příslušníci Cizinecké a pohraniční policie, kteří prováděli kontroly osob překračujících státní hranice.¹

Jak již bylo řečeno, se vstupem do Evropské unie se Česká republika sjednotila s dalšími státy Evropské unie Jednotným celním trhem a přestala mít v tomto ohledu možnost samostatně upravovat zahraničně obchodní vztahy s třetími zeměmi. Zároveň se zapojila do Společné obchodní politiky Evropské unie a otevřel se jí tak rozsáhlý trh členských zemí s velkou kupní silou, což pro řadu českých podnikatelských subjektů byla výzva. Současně ale byli podnikatelé a výrobci vystaveni konkurenčnímu tlaku výkonných exportérů z ostatních zemí Evropské unie a právě zemědělského odvětví, na které se chci v této práci zaměřit, se dle mého názoru dotkl příliv konkurence nejvíce. Postoje české veřejnosti k otázkám evropské integrace a jejího vlivu na ekonomickou situaci v České republice, potažmo v českém zemědělství, se různí. Co se tedy pro české zemědělce změnilo po vstupu do Evropské unie? Jak se změnily jejich příjmy? Jak působí Společná obchodní politika Evropské unie na zemědělský sektor České republiky? Doufám, že vypracováním bakalářské práce lépe pochopím vývoj, kterým Česká republika v tomto směru prošla, a dokáži si na tyto otázky odpovědět.

Cílem této práce je posoudit podle shrnutých faktů protekcionistickou politiku Evropské unie a její dopady na zemědělské odvětví v České republice.

Má práce je rozčleněna do pěti částí. V první kapitole nazvané „Protekcionismus v mezinárodním obchodě“ je vysvětlen pojem mezinárodní obchod, rozdíly mezi liberálním a protekcionistickým pojetím mezinárodního obchodu a je zde popsán protekcionismus, jeho historie, ekonomické důvody pro jeho zavádění, ale také argumenty, které mluví proti protekcionismu. V první kapitole jsou také zmíněny důvody, které vedou k protekcionismu v zemědělském sektoru, na který je tato práce zaměřena. Druhá část s názvem „Společná obchodní politika Evropské unie“ stručně popisuje vznik a vývoj Společné obchodní politiky Evropské unie a krátce pojednává o jejích formách, hlavních nástrojích a způsobu financování. Třetí část je zaměřena na Společnou zemědělskou politiku Evropské unie, a je nastíním zde, jaké nástroje pro svou realizaci používá a jakými změnami a reformami od počátku svého vzniku v roce

---

¹ Kontroly osob na společných hranicích Evropské unie byly poté zrušeny v prosinci 2007, kdy Česká republika vstoupila do Schengenského prostoru

1962 prošla. Čtvrtá kapitola je již zaměřena na Českou republiku a její agrární politiku. Popíše zde jednotlivé fáze, které provázely zemědělský sektor v ČR před vstupem do Evropské unie a její další vývoj po evropské integraci. V páté části s názvem „Dopady zavedení SZP v České republice“ se pokusím shrnout a porovnat nejdůležitější ekonomické a ekologické faktory, které mají vliv na zemědělské odvětví v České republice s ohledem na Společnou zemědělskou politiku Evropské unie. Nakonec v poslední závěrečné části se pokusím své závěry zanalyzovat.

Zdroje dat

Ve své práci budu vycházet z online databází více informačních zdrojů. Jedná se o tyto datové a informační zdroje:

- Zemědělská účetní a daňová síť FADN sloužící pro monitoring a hodnocení ekonomiky zemědělských podniků
- Databáze Českého statistického úřadu (ČSÚ)
- Údaje Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF)
- Databáze EUROSTAT
- Portál Ministerstva zemědělství ČR (eagri.cz), zejména údaje z Ročních zpráv o stavu zemědělství (Zelené zprávy)

1 Protekcionismus v mezinárodním obchodě

1.1 Pojem mezinárodní obchod

„Mezinárodní obchod je systém, ve kterém národy exportují zboží, služby a kapitál“ (Samuelson, Nordhaus, 2007, s. 293). Příčiny mezinárodního obchodu jsou spatřovány ve více faktorech, z nichž ty nejdůležitější jsou:

- Různé klimatické a přírodní podmínky. Každý stát má rozdílné výrobní podmínky, které částečně plynou z dostupnosti přírodních zdrojů, a proto musí některé statky dovážet. Mezinárodní obchod tak pomáhá státům zvětšovat obchodní horizont a rozšiřuje příležitosti obchodu.
- Dalším aspektem jsou rozdíly ve spotřebitelských preferencích. Pokud vznikne v určité zemi poptávka po nějakém statku, který tato země nedokáže vyrobit, bude tento statek dovážet.
- Nejdůležitější příčina obchodu spočívá v možnosti realizovat absolutní či komparativní výhody díky rozdílným výrobním nákladům v různých zemích. Například průmyslová výroba vykazuje velké výnosy z rozsahu. To znamená, že s rostoucím objemem výroby dochází ke snižování průměrných nákladů na tuto výrobu. Pokud například některá země získá výhodnou pozici při výrobě určitého produktu, získá tím vůči ostatním zemím výhodu. Pro ostatní země pak bude výhodnější koupit produkt od tohoto výrobce a zároveň si najdou svou vlastní specializaci, ve které budou dosahovat největších výnosů z rozsahu. Tomuto jevu říkáme zásada komparativní výhody. Podle této zásady tedy platí, že každá země by měla vyrábět a vyvážet ty statky, které může vyrábět s relativně nižšími náklady a naopak dovážet ty statky, které vyrábí s relativně vyššími náklady.

Zpravidla každý stát formuluje svou vlastní zahraničně obchodní politiku, která spolu s dalšími politikami (jako jsou fiskální, měnová, nebo sociální), je hlavním nástrojem hospodářské politiky státu. Zahraničně obchodní politika by měla především zajišťovat

proporcionalitu a vyrovnanost v ekonomických vztazích se zahraničním, ovlivňovat rozsah vývozu a dovozu zboží a působit na celkovou teritoriální i komoditní strukturu zahraničního obchodu. Historie zahraničně obchodních vztahů ve světové ekonomice je spojena se sporem mezi dvěma základními směry obchodní politiky. Tím prvním je **liberalismus**. Stoupenci liberalismu jsou toho názoru, že „volný a svobodný obchod umožňuje rozšířit výrobní i spotřební možnosti každému národu. Tím se zvyšuje i světová životní úroveň“(Samuelson, Nordhaus, 2007, s. 303). Liberální obchodní politika prosazuje snižování celních bariér a odstraňování všech překážek, které znemožňují volný obchod a snaží se o dosažení co největší otevřenosti ekonomiky. To s sebou přináší větší zahraniční konkurenci, zároveň se ale rozšíří i okruh možností pro tuzemské výrobce.

Proti liberalismu na opačné straně stojí **protekcionismus** neboli ochranářství. Protekcionistická obchodní politika se zaměřuje především na podporu a ochranu vlastní národní ekonomiky, především na rozvoj průmyslové a zemědělské výroby. K realizaci takové ochrany dochází za pomoci určitých obchodně politických opatření. Tato opatření mají za úkol ochránit vnitřní trh země před zahraniční konkurencí, tedy před přílišným dovozem zahraničního zboží a naopak mají podpořit vývoz domácí produkce tím, že vývozcům poskytují zvláštní výhody. Nejčastěji se jedná o dovozní cla nebo kvóty, další formou ochranářství jsou také různé zdravotní, ekologické, hygienické, technické, nebo bezpečnostní požadavky na dovážené zboží.

Vývoj světové obchodní politiky ukazuje, že ani jeden z těchto dvou směrů obchodní politiky se nevyskytuje v čisté podobě, vždy se jedná o jejich kombinaci. Záleží pak na ekonomické a politické situaci daného státu, zda převažuje liberální nebo naopak ochranářská zahraniční politika.

1.2 Historie protekcionismu

Počátky protekcionismu se datují do období středověku (5. - 15. století). Stejně tak, jako v dnešní době, byla již v tomto období podstatou každého obchodu arbitráž. Pro obchodníky, stejně tak i státy, platilo pravidlo „kupuj levně a prodávej draze“ ve snaze maximalizovat zisk. Proto byla uplatňována obchodní opatření, která měla za cíl naplnit státní pokladnu. Později začala převládat snaha zemí ochránit domácí výrobce před

zahraniční konkurencí. Protekcionistický charakter se pak zejména objevuje v obchodní politice zemí v období hospodářských krizí a válek.

Za největší rozmach protekcionistické politiky je považováno období merkantilismu v 16. a 17. století. Merkantilismus byl ekonomickým učením politiků, obchodníků a bankéřů v západní Evropě, v jejichž centru pozornosti nebyl jednotlivec, ale stát a jeho síla a jednota. K jejich hlavní myšlence patří přesvědčení, že zvyšování národního bohatství země spočívá v hromadění množství drahého kovu v zemi. Realizace zahraničního obchodu byla doporučována merkantilisty jen v případě aktivní obchodní bilance, ta byla prosazována systémem přísné státní regulace, zejména pohybu peněz, a také podporou rozvoje domácího průmyslu. Státní regulace spočívala hlavně v omezování dovozu spotřebního zboží a zabraňování vývozu surovin a nezpracovaných zemědělských produktů. Zároveň byl podporován a zvýhodňován vývoz průmyslového spotřebního zboží a zpracovaných zemědělských výrobků a dovoz surovin, zejména pro exportní průmysl. Protekcionistická opatření se vyskytovala ve formě mýt a v pozdější době cel. Dalším oblíbeným způsobem, jímž panovníci získávali dodatečné příjmy do svých pokladen, byly takzvané navigační zákony. Smyslem navigačních zákonů bylo vyhrazení zahraničního obchodu země pro vlastní obchodní loďstvo. Tyto zákony byly zpočátku zavedeny pouze v Anglii, ale právě v 17. století je přijaly i ostatní země.

Známým představitelem merkantilismu byl francouzský ministr financí úřadující v letech 1663 – 1685 Jean Babtiste Colbert. Byl zastáncem názoru, že předpokladem konkurenceschopnosti země v mezinárodním obchodě jsou nízké ceny vyváženého zboží a ty jsou zase podmíněny levnou pracovní silou. Aby byli ale řemeslníci schopni existovat při nízkých mzdách, bylo nutno zajistit nízké ceny potravin. Colbert proto umožnil dovoz levného zahraničního obilí a naopak na vývoz francouzských zemědělských produktů uvalil cla. Uplatňování této politiky, někdy zvané jako „colbertismus“ mělo příznivý vliv na rozvoj manufaktur a obchodu ve městech, ale pro francouzské zemědělství mělo ničivý dopad. Nízké ceny zemědělské produkce zesílené vysokými daněmi vedly k chudobě venkovského obyvatelstva a francouzské zemědělství začalo zaostávat oproti okolním zemím.

Kromě Anglie a Francie přijaly v období merkantilismu vysoká ochranná cla i další země, například Španělsko, Portugalsko a Rusko. „V případě Japonska byl v 17. století

panovníkem Tokugawou zahraniční obchod dokonce zakázán“ (Fojtíková, 2009, s. 11). Japonsko pro tento krok nemělo pouze ekonomické úmysly. Hlavním smyslem protekcionistických opatření Japonska bylo zamezení jakéhokoliv ekonomického, politického, kulturního a sociálního vlivu evropských států a USA.

V 18. století přišel v Evropě velký obrat v ekonomickém myšlení a protekcionismus nahradil nový směr – fyziokratismus. Fyziokraté byli stoupci ekonomického liberalismu, včetně svobody obchodu, jejichž krédo bylo „nechte být a nechte plynout!“. Jejich kritika merkantilismu byla založena na myšlence, že ekonomika a hospodářství by měly být ponechány přirozenému řádu a stát by měl do něj zasahovat co nejméně.

V 19. století Anglie díky svému dominantnímu postavení ve světové ekonomice změnila svůj dosavadní postoj a začala zavádět v obchodní politice místo protekcionistických opatření liberálnější. To však neplatilo pro ostatní evropské země, jako bylo Německo, Francie, nebo Rakousko-Uhersko. Ty nebyly na takové průmyslové úrovni, jako se nacházela Anglie a proto v zahraničním obchodě prosazovaly protekcionismus ve velké míře.

V 30. letech 20. Století propukla světová hospodářská krize, která vyvolala vysokou nezaměstnanost, zastavení pohybu mezinárodního kapitálu a znehodnocení měn. Ekonomické problémy pak vedly většinu zemí k posilování protekcionistických opatření. Dalším impulzem bylo ochlazení vztahů mezi Východem a Západem v období tzv. studené války, která trvala více než čtyřicet let a byla spojována s omezováním volného obchodu a uplatňováním diskriminačních opatření mezi zeměmi oddělenými pomyslnou železnou oponou.

1.3 Argumenty pro obhajobu protekcionismu

Jaké jsou nejčastější argumenty pro obhajobu protekcionismu mezinárodního obchodu? Argumenty lze shrnout do třech základních skupin, které jsou blíže rozebrány v následujících kapitolách.

1.3.1 Neekonomické argumenty

Národní tradice

Zastánci protekcionismu jsou toho názoru, že národní tradice je zapotřebí chránit před konkurencí. Je tím myšlena zejména snaha zemí chránit svůj vědecký potenciál, kulturu, tradice či životní prostředí. Zde jsou využívány nejčastěji subvence. Subvence znamená finanční podpora určitého odvětví z veřejných prostředků.

1.3.2 Argumenty plynoucí z nepochopení ekonomické logiky

Merkantilismus

Jak již zde bylo popsáno, merkantilisté považovali zemi, která prodávala více statků, než nakupovala, za šťastnou, protože tato obchodní bilance znamenala, že do země proudilo zlato. Toto ekonomické myšlení ale zaměňuje prostředky a cíle hospodářské činnosti. Hromadění zlata či peněz totiž nezlepší životní úroveň v zemi. Peníze nejsou hodnotou samy o sobě, ale proto, že za ně lze nakupovat v jiných zemích. Proto většina ekonomů dnes myšlenku, že zvýšení cel zlepší ekonomický blahobyt země, odmítá.

Cla pro určité zájmové skupiny

V každé zemi existují silná ekonomická lobby prosazující zájmy mocných zájmových skupin. Tyto skupiny dokáží vyvinout velmi silný tlak na vládu dané země, aby byly naplněny jejich potřeby. Velmi dobře totiž vědí, že jim clo uvalené na výrobky dovážené ze zahraničí pomůže, ať už je dopad na celkovou produkci nebo spotřebu jakýkoliv. „V tomto směru musíme zmínit důležitý fakt: obchodní ochránářství neprospívá spotřebitelům, ale prospívá domácím výrobcům, kteří trpí konkurencí levnějších zahraničních dovozů“ (Holman, 2002, s. 129).

Konkurence levné zahraniční práce

Dalším důležitým argumentem pro podporu ochránářských opatření je potřeba ochrany domácí pracovní síly. Jeho stoupenci tvrdili, že domácí dělníci nejsou schopni soutěžit se statky vyrobenými levnou prací v jiné zemi. Výrobní náklady těchto statků byly díky levné pracovní síle značně nižší, a proto byly tyto statky zatěžovány dovozními cly, aby se cenový rozdíl vyrovnal, nebo alespoň do určité míry snížil. Tento argument však ignoruje princip komparativní výhody. Podle zásad komparativní výhody budou dovozy

vytlačovat z trhu ty domácí výrobce, kteří nebudou schopni konkurovat zahraničním výrobcům. Pod tlakem těchto dovozců se domácí výrobci budou přesunovat do odvětví, v nichž mají komparativní výhodu a budou tak vytvářet nová pracovní místa. Proto i tento argument byl ekonomy vyvrácen jako mýtus.

Odvetná cla, aneb mýtus rovné konkurence

Tato myšlenka obchodního ochranářství se řídí jednoduchým pravidlem: „Jak vy nám, tak my vám.“ To znamená, že v situaci, kdy jeden stát zavede vůči druhému dovozní opatření, zareaguje druhý stát stejně. „Země, které uvalují na naše zboží dovozní cla, poškozují nás, ale především samy sebe. Když na to budeme reagovat tím, že uvalíme dovozní cla na jejich zboží, poškodíme je – a sebe poškodíme mnohem více“ (Holman, 2002, s. 122).

Dovozní úlevy

V některých případech se může stát, že domácí trh je zaplaven zbožím z dovozu a tuzemští výrobci si na tuto skutečnost stěžují. Proto je nutné učinit ochranná opatření, mezi něž patří tyto kroky:

- udělení únikové doložky (ta umožňuje dočasné ulehčení od dovozců pomocí cel, kvót, nebo jiných vývozních omezení dojednaných s jinými zeměmi)
- antidumpingová cla (používají se v případech, kdy je dovážené zboží záměrně prodáváno pod jeho výrobní cenou)
- vyrovnávací poplatky (tyto poplatky jsou uvaleny, pokud zahraniční vývozce svůj vývoz subvencuje. Jedná se o nejoblíbenější formu dovozních úlev)

Přesto, že se zdají být dovozní úlevy celkem rozumné, ve skutečnosti i zde je popírána ekonomická teorie komparativních výhod. Vždyť každá země má díky své specializaci z obchodu prospěch a zřídka se jiných činností, které přenechává jiné zemi a své zdroje přesune do odvětví, ve kterém má komparativní výhodu.

1.3.3 Potenciálně oprávněné argumenty pro protekcionismus

Argument směnných relací, neboli „optimální clo“

Zde se lze setkat s opodstatněným názorem, že pokud země uvalí na svůj obchod cla, dojde k posunu **směnných relací** v její prospěch na úkor jiných zemí. Směnné relace se označují jako poměr vývozních cen k cenám dovozním. K jejich posunu na úkor zahraniční země dochází tím, že se uvalením cla na dovozy sníží celková světová cena dovozů a současně se také zvýší ceny vývozu. Cla, která maximalizují reálné domácí důchody, nazýváme pak **cla optimálními**. Pokud by ale všechny země uvalily optimální clo, velice pravděpodobně by se snížil ekonomický blahobyt všech. Překážky volného obchodování by totiž byly příliš vysoké.

Cla pro nezletilá odvětví

Tento argument se opírá o názor ekonoma Alexandra Hamiltona, který ve své práci *Report on Manufactures* z roku 1791 doporučoval podporu růstu výroby tak, že by se právě vylíhnutým odvětvím poskytla ochrana před cizí konkurencí. Tato ochrana by se měla uplatňovat pro ty produkty, ve kterých by země mohla mít komparativní výhodu, ale je nezbytné, aby se výroba těchto produktů nejdříve řádně rozběhla a měla v dravém globálním trhu šanci se prosadit. Pokud se tomuto odvětví poskytne dočasná záštita, časem dozraje a vypracuje se na úroveň ostatních vyspělých zemí. Tato ochrana nejprve zvýší ceny, ale odvětví se postupem času může stát natolik efektivní, že náklady a cena nakonec poklesnou. Cla v tomto případě jsou ospravedlnitelná, pokud přínos pro spotřebitele po tomto období převáží vyšší ceny, které budou nuceni strpět po dobu ochrany. S tímto argumentem je však důležité nakládat s opatrností, protože dějiny cel poskytly již řadu případů, kdy se protěžovaná odvětví držela této ochrany i po mnoha letech. Dalším argumentem mluvícím proti této péči o mladá odvětví je názor, že průmysl, který vyrůstá ve skleníkových podmínkách chráněného domácího trhu, těžko kdy dosáhne potřebné konkurenceschopnosti.

Cla jako nástroj ochrany nezaměstnanosti

Protekcionismus vytváří nová pracovní místa tím, že clo zvýší cenu dovozů, a tím se přesune poptávka k domácí výrobě. Zvýší-li se domácí poptávka, firmy budou najímat více pracovních sil, aby uspokojily poptávku.

Přestože je faktem, že hospodářský protekcionismus pomáhá zvyšovat zaměstnanost a stabilizovat ceny, makroekonomická analýza ukazuje, že efektivněji lze snížit nezaměstnanost při správném použití monetární a fiskální politiky.

1.3.4 Jiné překážky obchodu

Mimo cel existují i další překážky obchodu, například kvóty mají stejný účinek jako cla. „Dovozní kvóta je maximální množství statku, které stát povoluje dovézt“ (Holman, 2002, s. 122). Dovozy musí nejdříve získat licenci, neboli povolení k dovozu. Kvóty mají za úkol bránit tomu, aby se komparativní výhody různých zemí projevil v ceně statků směřujících na trh.

Neméně důležité jsou i necelní překážky, mezi něž patří například požadavky na zdravotní nezávadnost a bezpečnost, hygienické normy a podobně. V posledních letech, kdy se cla začala odstraňovat, necelní bariéry tvoří významnou ochranu domácího trhu.

1.4 Protekcionismus v agrárním sektoru

Agrární sektor patří mezi odvětví, která potřebují větší míru ochrany. Zemědělská výroba představuje velmi specifický druh ekonomické činnosti, stejně tak se také různými odlišnostmi oproti ostatním trhům vyznačuje trh se zemědělskými výrobky. A právě tyto odlišnosti jsou v politické sféře využívány pro odůvodnění existence protekcionistických opatření. Zvláštní postavení tohoto sektoru lze odůvodnit těmito aspekty:

- **Nestabilita cen zemědělských produktů.** Fixní charakter půdy, který je základním výrobním prostředkem v zemědělství, způsobuje, že zemědělci nemohou reagovat na změny v cenách zemědělských produktů. Rovněž zemědělské produkty jsou nestálé a většina z nich podléhá zkáze. Kromě toho je agrární trh oproti průmyslovému více ovlivňován přírodními podmínkami (klimatické podmínky, škůdci, nemoci, živelní pohromy, záplavy apod.). Všechny tyto faktory přispívají k tomu, že nabídka zemědělské produkce je

neelastická a trpí častějšími výkyvy, než tomu bývá u jiných ekonomických sektorů.

- **Nedokonalá konkurence v zemědělství.** Velký počet farem jsou malovýrobcí, kteří nejsou schopni ovlivnit cenu svých produktů. Stávají se tím tzv. cenovými příjemci. „Pozice zemědělců je navíc zatížena existencí silných a monopolizovaných odběratelů produkce i dodavatelů výrobních vstupů“ (König, 2009, s. 199).
- **Nízká elasticita poptávky.** Zvláštní charakteristikou poptávkové strany trhu v agrárním sektoru je velmi nízká elasticita poptávky. V praxi to znamená, že i při značném zvýšení, nebo snížení ceny nabízeného produktu dojde pouze k minimální změně poptávaného množství.
- **Ekologické aspekty.** Je zapotřebí také zmínit přímý dopad zemědělské výroby na životní prostředí a krajnotvorbu. V dnešní vyspělé společnosti jsou kladeny na zemědělské podniky čím dál větší nároky na snížení ekologických následků zemědělské výroby. Nezanedbatelný je i jejich vliv na formování krajiny a rozvoj venkova.
- **Argument nerozvinutého odvětví.** V zemědělství je také komplikovanější zavádění inovací a než v průmyslu. Malé zemědělské podniky nejsou schopny reagovat na ekonomické změny zaváděním nových konkurenceschopných technologií, které jsou spojeny s vysokými produkčními náklady a stejně tak nemohou například reagovat omezením výroby a propuštěním zaměstnanců.

Tyto faktory bývají důvodem, že zemědělství je téměř na celém světě podporováno ze strany vlád. Pokud by byl agrární trh ponechán „neviditelné ruce trhu“, znamenalo by to velké výkyvy jednak v zemědělských příjmech i v samotné nabídce zemědělských produktů. Tento fakt, stejně jako riziko ekologických následků neregulované zemědělské výroby, se proto snaží vlády vyspělých zemí prostřednictvím státních zásahů eliminovat.

2 Společná obchodní politika Evropské unie

„Evropská unie má na světovém trhu 40% podíl“ (Baldwin, Wyplosz, 2013, s. 348) a patří tak mezi největší obchodní velmoci na světě. Jedním z důležitých základních stavebních kamenů Evropské unie je volný obchod mezi jejími členskými státy. I přes svou silnou pozici ve světovém obchodě se ale nemůže Evropská unie od okolního světa izolovat. Obchod se třetími zeměmi je pro ni důležitý, a to nejen pro její ekonomický růst, ale také pro uspokojení potřeb všech jejích občanů. Společná obchodní politika (SOP) uplatňovaná ve vztahu ke třetím zemím je proto stěžejní politikou Evropské unie a je důležitá pro stabilitu a ekonomickou prosperitu všech jejích členských států.

Cílem SOP je podle Smlouvy o založení Evropského společenství mimo jiné „přispět společnou obchodní politikou k postupnému odstraňování omezení v mezinárodním obchodě.“ (Smlouva o založení Evropského společenství, 1957, s. 2) I přesto zůstává Evropská unie a její obchodní politika silně ochranářského charakteru, za což je kritizována zahraničními obchodními partnery. V následujících kapitolách bude rozebrána SOP Evropské unie, její postupné budování a nástroje, které používá.

2.1 Vznik a vývoj Společné obchodní politiky EU

Společná obchodní politika Evropské unie začala vznikat již při zrodu Evropského hospodářského společenství (EHS)², které bylo předchůdcem dnešní Evropské unie. Hlavním úkolem EHS bylo především vytvoření společného trhu a dále vytvoření společné hospodářské a měnové unie. Odrazovým můstkem k vytvoření společného trhu se pak stalo podepsání **Římských smluv** v roce **1957**: *Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom)* a *Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (EHS)*. Země EHS se zde zavázaly vytvořit celní unii, ta poté vznikla 1. července 1968 a od tohoto data začalo EHS vystupovat vůči třetím

---

² EHS (Evropské hospodářské společenství) byla mezinárodní organizace existující mezi lety 1958 až 1993 a byla vytvořena k vytvoření a podpoře jednotného trhu mezi Belgií, Francií, Německem, Itálií, Lucemburskem a Nizozemskem. EHS se později transformovalo do Evropského společenství, jehož právním nástupcem se stala Evropská unie.

zemím jako jeden celek. Zároveň byly zakázány dovozní a vývozní cla mezi členskými zeměmi a vytvořen Společný celní sazebník.

Dalším důležitým krokem bylo vytvoření jednotného vnitřního trhu. Ten byl zakotven v **Římské smlouvě (1957)** jako dominantní úkol zakladatelských států. Postupem let se však ukázalo, že tento krok nebude lehký. Původní termín jeho dokončení byl za dvanáct let (do konce roku 1969). V roce 1968 byla odstraněna cla a kvóty ve vzájemném obchodě a byl zaveden společný celní sazebník s třetími zeměmi (celní unie), ale volnému obchodu nadále bránily bariéry, které byly zveřejněny v roce **1985** v **Bílé knize o dokončení vnitřního trhu** (dále jen „Bílá kniha“). Překážky bránící jednotnému vnitřnímu trhu byly shrnuty do třech základních skupin:

- Fyzické – na vnitřních hranicích mezi členskými státy byly stále prováděny fyzické kontroly zboží i osob
- Technické – volnému pohybu zboží bránily odlišné národní předpisy jednotlivých zemí
- Daňové – rozdíly v sazbách nepřímých daní byly dalším důvodem ke kontrolám na hranicích mezi členskými státy

V roce **1987** byl přijat **Jednotný evropský akt**, který stanovil, že dokončení vnitřního trhu na základě doporučení Bílé knihy má být dovršeno do konce roku 1992. Rok **1993** je proto označován za **dokončení vnitřního trhu**, kdy 90 % návrhů Bílé knihy bylo přijato. V roce 1993 byla také přijata **Maastrichtská smlouva**, která doplňovala program vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii a v letech **1999** a **2001** vznikly **Amsterodamská smlouva** a **Smlouva z Nice**, které rozšířily SOP o služby a práva duševního vlastnictví.

Světová ekonomika se neustále vyvíjí a Evropská unie musí na změny umět reagovat, aby byla zajištěna její konkurenceschopnost a byla stabilním a otevřeným partnerem v globální ekonomice. V roce 2006 Komise Evropských společenství (dále jen „Komise“) ve svém *Sdělení komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – GLOBÁLNÍ EVROPA: KONKURENCESCHOPNOST NA SVĚTOVÉM TRHU* (dále jen „Sdělení“) mimo jiné uvádí, že „Evropa musí odmítnout protekcionismus. Protekcionismus zvyšuje ceny pro spotřebitele a obchodníky a omezuje výběr“. Ve Sdělení dále Komise poukazuje na to,

že pod pojmem otevření trhů se neskrývá pouze odstranění cel, ale dalšími bariérami jsou i necelní překážky, jako jsou například nadbytečné předpisy a postupy omezující obchod. Ty jsou většinou méně viditelné, ale o to více citlivé, protože se přímo dotýkají regulace domácího obchodu. Vnitřní trh Evropské unie je potřeba chránit, ale namísto politiky protekcionismu jsou zapotřebí nástroje, kterými je SOP prosazována přizpůsobit změnám globální ekonomiky a zajistit konkurenceschopnost Evropy. Hlavně však je podle Sdělení zapotřebí „usilovat o vytvoření podmínek pro otevřenou a rovnou globální hospodářskou soutěž a sdílet pravidla a standardy EU se svými partnery.“

2.2 Nástroje Společné obchodní politiky Evropské unie

SOP sleduje dva základní záměry v zahraničně obchodní oblasti. Její snahou je prosazování otevřeného a mnohostranného obchodního systému ve světové ekonomice, ale zároveň i ochrana zájmů Evropské unie a všech jejích členských zemí, a to hlavně v těch případech, kdy by mohl mít volný obchod nepříznivé dopady na její ekonomickou situaci, prosperitu, zaměstnanost či obchodní bilanci, tedy politika protekcionismu. Nástroje, které k prosazování protekcionistické politiky používá, se člení na autonomní a smluvní.

2.2.1 Autonomní nástroje

Autonomní nástroje mají ochránit ekonomiku před škodami, které by vznikly v důsledku dovozů ze třetích zemí³. Sem se řadí veškerá opatření, která chrání trh před nekorektními obchodními praktikami třetích států.

Cla

Nejvýznamnějším autonomním nástrojem jsou pro Evropskou unii cla. Clo představuje peněžitou dávku vybíranou státem v souvislosti s dovozem, popřípadě vývozem nebo tranzitem zboží. Nejčastěji je používáno k ochraně určitých odvětví před zahraniční

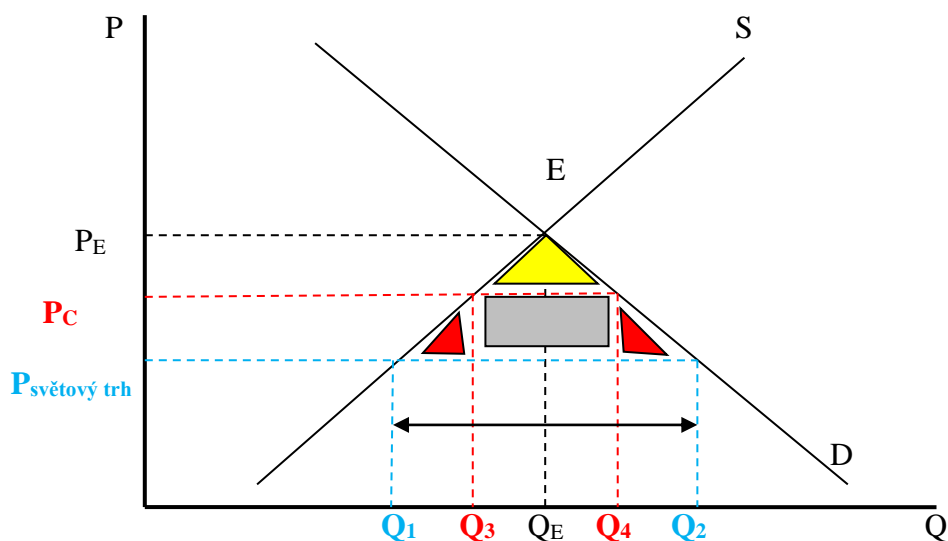
---

³ Termínem „třetí země“, nebo také „třetí stát“ je v kontextu SOP Evropské unie označován stát, který není součástí Evropské unie.

konkurencí, ale pro Evropskou unii je také důležitým fiskálním nástrojem – členské státy si ponechávají z částky vybrané na clu 25% na pokrytí nákladů na výběr a 75% putuje do rozpočtu Evropské unie. Cla jsou vypočítávána na základě celní sazby v Celním sazebníku TARIC. Ten se nepravidelně vyhlašuje formou Nařízení Rady (EHS) podle aktuálních potřeb unie. Evropská unie však nemá v určování cel úplnou samostatnost. Je vázána pravidly Světové obchodní organizace WTO⁴, jíž je členem.

V grafu na Obr. 1 je znázorněn účinek zavedení cla. Ekonomika je na domácím trhu v rovnováze při ceně P_E a množství Q_E . Cena světového trhu je však nižší, než cena domácí produkce a to má za následek snížení produkce domácích výrobců (Q_1) a zároveň se vlivem nižší ceny na světovém trhu zvýší poptávané množství (Q_2). Vzdálenost mezi Q_1 a Q_2 pak představuje dovoz zboží. Proto se stát rozhodne zavést clo a zvýší tím cenu na P_C . Tím se zvýší nabídka výrobců na Q_3 a sníží se poptávané množství na Q_4 . Žlutý trojúhelník znázorňuje zisk ze svobodného obchodu. Výnos pro stát z vybraného cla je v šedém obdélníku a 2 červené trojúhelníky znázorňují ztrátu ze zavedení cla. Z grafu je zřejmé, že zavedení tohoto ochranného opatření je pro ekonomiku horší. Pokud by byla ekonomika ponechána volnému obchodu, byl by zisk vyznačen celou plochou trojúhelníku a nebyly by žádné ztráty.

Obr. 1 – Účinek zavedení cla

Zdroj: vlastní zpracování (2014)

⁴ WTO (World Trade Organisation) je Světová obchodní organizace, která zakládá pravidla mezinárodního obchodu a řeší spory mezi jejími členskými státy. Základní úkolem WTO je liberalizace mezinárodního obchodu prostřednictvím odbourávání obchodních bariér.

Kvóty

Kvóty používá EU především v obchodě se zeměmi, které nejsou členy Světové obchodní organizace. Celní kvóta je určité množství zboží, vyjádřené hmotností, objemem nebo hodnotou. Toto stanovené množství je propuštěno do volného oběhu za sníženou sazbu cla a po jeho vyčerpání je aplikována na další dovozy smluvní sazba cla podle TARICu.

Antidumpingová opatření

Tyto nástroje umožňují omezit dovoz zboží, u kterého dovozce nabízí cenu nižší, než je běžná cena obdobných výrobků při běžném obchodu na domácím trhu.

Protisubvenční opatření

Protisubvenční opatření se používají v případě, že prudce roste dovoz některých výrobků do Evropské unie a hrozí, že by tento rychlý vývoj měl škodlivý následek pro některé její výrobní odvětví. Dovozece pak musí žádat o vydání licence, prostřednictvím níž může Evropská unie sledovat vývoj dovozu.

2.2.2 Smluvní opatření

Smluvní opatření zahrnují veškerá smluvní ujednání Společenství se třetími zeměmi týkající se dovozu a vývozu. Tato smluvní ujednání nejsou jen obchodní povahy, ale zahrnují celou řadu politických a dalších ustanovení. Patří sem především **dobrovolná exportní omezení**. Jedná se o dohodu mezi dovážející a vyvážející zemí, podle níž se vývozce dobrovolně zaváže, že nepřekročí určité množství výrobků určených do země dovozce.

3 Společná zemědělská politika EU

V Evropské unii se zemědělství věnuje na plný úvazek přibližně 12 milionů farmářů. Zemědělství spolu se zemědělsko-potravinářským odvětvím vytváří 6 % HDP Evropské unie a zaměstnává 46 milionů lidí.

Společná zemědělská politika (SZP), známá též pod zkratkou CAP – Common Agricultural Policy, je jedna z nejstarších a zároveň i nejcitlivějších politik Evropského společenství. Původně vznikla se záměrem zvýšit produkci a zajistit Evropě spolehlivé dodávky potravin, státy EHS ji zakládaly v době, kdy byl ještě v živé paměti velký nedostatek potravin za druhé světové války. Základní cíle stanovila Římská smlouva v roce 1957 a byly definovány následovně:

- Zvýšit produktivitu zemědělství pomocí technického rozvoje a optimálního využití výrobních faktorů, zejména pracovní síly,
- zajistit spravedlivou životní úroveň zemědělského obyvatelstva, odpovídající úrovni ostatních hospodářských sektorů, zejména zvyšováním individuálních výdělků zemědělců,
- stabilizovat trhy se zemědělskou produkcí,
- pravidelně zásobovat zemědělskými výrobky,
- zajistit přiměřené ceny pro spotřebitele.

Z těchto cílů byly odvozeny i tři základní principy SZP:

1. **Princip jednotného trhu**, který představuje volný pohyb zemědělských produktů mezi jednotlivými členskými státy
2. **Princip preference Společenství** znamená přednost odbytu ze společného trhu a produktům vyrobeným v členských zemích
3. **Princip finanční solidarity** zahrnuje financování zemědělské politiky ze společného rozpočtu členských států.

„Dalšími politickými důvody, které přispěly ke vzniku SZP, patřila snaha zakladatelů EHS zajistit výživu obyvatelstva, podpořit zakládání rodinných farem, rozvíjet zemědělskou výrobu i v odlehlých částech regionu, stabilizovat příjmy, resp. důchody

zemědělců, a tím dosáhnout srovnatelné životní úrovně obyvatelstva ve městech a na venkově“ (Fojtíková, Lebiezík, 2008, s. 5). Dlouhodobým záměrem pak bylo vytvořit takový volný trh se zemědělskou produkcí, který by současně reguloval obchod s těmito komoditami s nečlenskými státy Společenství a tím neohrozil domácí producenty. „Tento protekcionistický přístup podporovala především Francie, která byla nejvýznamnějším zemědělským producentem mezi zakládajícími státy EHS“ (Fojtíková, Lebiezík, 2008, s. 5).

SZP původně fungovala na principu intervenčních nákupů zemědělských nákupů při poklesu tržních cen pod dohodnutou úroveň a na podporu vývozu byly nabízeny zemědělcům četné formy subvencí. Tato opatření ale způsobila, že v 80. letech se Evropská unie začala potýkat s velkou nadprodukcí hlavních zemědělských produktů, které pak musely být nákladně uskladněny nebo zlikvidovány, či prodány na trhy mimo Evropskou unii za podpory exportních dotací.

SZP také byla za svou protekcionistickou politiku kritizována zahraničními producenty, potažmo Světovou obchodní organizací WTO. Evropa se stala obrovským vývozcem potravin, pod cenou je prodávala na mezinárodních trzích a tím uměle snižovala světové ceny. Mezi další negativní dopady intenzivního zemědělského hospodaření patřilo například také zvyšování eroze půdy a celkový úbytek biodiverzity. Technologický rozvoj postupně snižoval náročnost zemědělství na pracovní sílu, což bezprostředně vedlo ke stěhování zejména mladých obyvatel z venkova.

3.1 Nástroje SZP

Mezi nejdůležitější nástroje SZP Evropské unie, které mají chránit toto odvětví, patří přímé platby, cenové mechanismy, zemědělské kvóty a vývozní subvence spolu s dovozními a vývozními licencemi. V této kapitole budou stručně představeny. Podrobněji rozebrány budou pak v dalších částech této práce.

3.1.1 Přímé platby

Přímé platby hrají v SZP Evropské unie klíčovou úlohu. Původně byly zavedeny reformou SZP v roce 1992. Evropská unie jejich vyplácení podmiňuje splněním zvláštních požadavků s ohledem na životní prostředí a přírodu.

3.1.2 Cenové mechanismy

Ceny zemědělských produktů na světovém trhu jsou stanovovány trhem, kdežto ceny na Jednotném vnitřním trhu Evropské unie jsou určovány Radou EU.

Cílová cena (označována také jako orientační) slouží k lepší orientaci zemědělců a veřejnosti. Jejím cílem je pokrytí nákladů a běžné míry zisku a zaručení dostatečného a stabilního příjmu evropským zemědělcům.

Intervenční cena (nebo také minimální cena) je cena, za kterou je Evropská unie ochotna odkoupit od zemědělců jejich nadprodukcí v případě, že dojde na agrárním trhu k výraznému převisu nabídky nad poptávkou. Odkoupené komodity jsou pak uskladněny a jsou buď později znovu uvedeny na domácím trhu, nebo jsou posílány do třetích zemí ve formě potravinové pomoci. Cílem těchto intervenčních cen je zajistit stabilitu nabídky potravin a minimální příjmy zemědělcům. V současné době je systém automatického odkupu platný pouze pro vybrané komodity, konkrétně některé obiloviny, cukr a mléko. U zbylých produktů se odkup realizuje pouze v případě, že se sektor dostane do vážné krize.

Třetí ze stanovovaných cen je **cena prahová** (mezní cena). Tato cena je nejnižší cenou dovozu, která má zajistit, že na společném trhu Evropské unie nebude dovážené zboží prodáváno za nižší cenu než domácí zboží.

3.1.3 Zemědělské kvóty

Zemědělství v EU se potýká s velkou nadprodukcí. Navíc jsou ceny na vnitřním trhu vyšší, než na světových trzích, což je velká překážka konkurenceschopnosti evropských zemědělců. Proto EU stanovuje zemědělské kvóty pro určité zemědělské suroviny, například pro cukr, mléko, nebo škrob. Většina kvót produkci těchto surovin přímo neomezuje, pouze určuje maximální množství výrobků, pro které EU garantuje domluvenou cenovou hladinu, nebo získání zemědělských podpor. Některé kvóty však produkci přímo omezují (např. mléko, cukr) a za jejich množstevní překročení se platí pokuta.

3.1.4 Vývozní subvence a dovozní a vývozní licence

U vybraných zemědělských produktů jsou udělovány za určitých podmínek vývozní subvence při vývozu do třetích zemí. Subvence tak umožňují určitou konkurenceschopnost evropských zemědělských produktů na světovém trhu. Zároveň je obchod se třetími zeměmi upraven systémem tzv. zemědělských licencí na dovoz a vývoz.

3.1.5 Finanční asistence Orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu

Tento nástroj patří do tzv. druhého pilíře Společné zemědělské politiky a jsou z něho financovány strukturální opatření v oblasti zemědělství a rozvoje venkova.

3.2 Finanční rámec SZP

SZP je financována plně ze zdrojů evropského rozpočtu. K tomuto účelu byl v roce 1962 vytvořen **Evropský zemědělský záruční a orientační fond EAGGF**⁵. Prostřednictvím tohoto fondu bylo financováno evropské zemědělství do roku 1970 do roku 2006.

V současné době je zemědělská politika financována prostřednictvím tří následujících nástrojů:

- **Evropský zemědělský záruční fond** (European Agricultural Guarantee Fund, EAPG),
- **Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova** (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD)

---

⁵ EAGGF - European Agricultural Guidance and Guarantee Fund

- **Evropský námořní a rybářský fond** (European Maritime and Fisheries Fund, EMFF)⁶

3.3 Reformy SZP

3.3.1 Mansholtův plán

Prvním pokusem o reformu se stal Mansholtův plán z roku 1968. Jeho cílem bylo snížit množství zemědělských ploch a počty pracovníků v zemědělském sektoru. V rámci tohoto cíle byl učiněn pokus o vyjmutí okrajové plochy zemědělské půdy z užívání a pomocí finančních podpor přesvědčit starší zemědělce k předčasnému odchodu do důchodu. Tomuto plánu se však nepodařilo uspět. Z velké části byl odmítnut a díky silnému odporu zájmových organizací farmářů, v největší míře z Německa a Francie došlo k uskutečnění jen malé části z původně navrhovaných opatření.

3.3.2 Reforma v roce 1988

Další pokus o reformu byl vyvolán dramatickým nárůstem výdajů na SZP, zejména díky rostoucím nákladům na zemědělské přebytky a na vývozní subvence. V únoru 1988 odsouhlasily členské země zvýšení svých příspěvků do společného rozpočtu, byly sníženy intervenční ceny a zavedeny kvóty na některé zemědělské produkty. Dále byl stanoven závazný úkol, který se týkal zmenšení výměry orné půdy minimálně o 20% během následujících pěti let. I přes tyto změny růst výdajů na SZP stále rostl.

3.3.3 McSharryho reforma

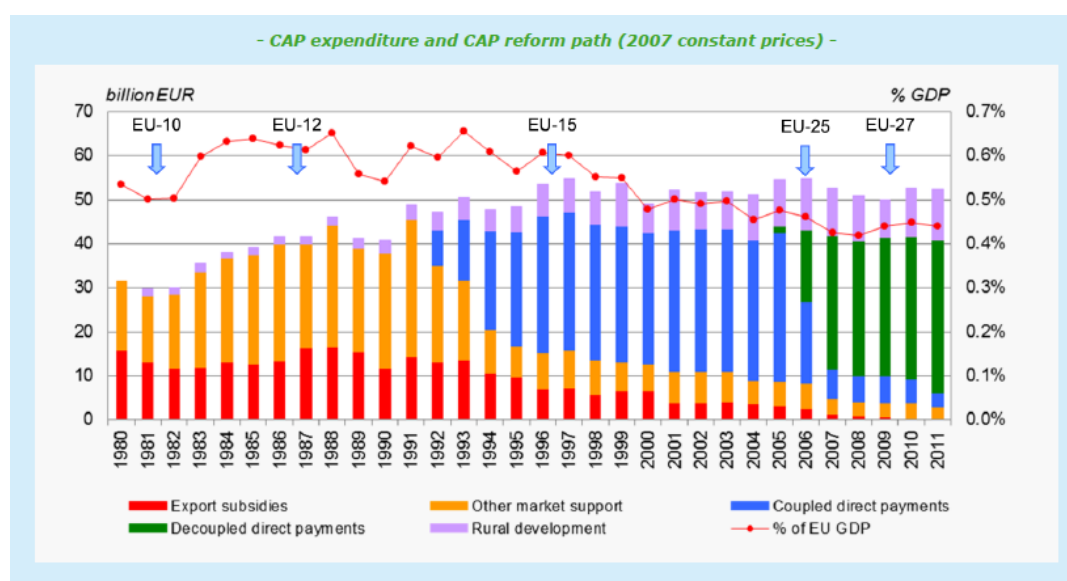
Na počátku 90. let prošla SZP obdobím prvních zásadních reorganizací. V roce 1992 přinesla významné změny reforma, která je pojmenována podle tehdejšího komisaře pro zemědělství jako McSharryho reforma. Reforma především umožnila dohodu v rámci

---

⁶ EAPG (European Agricultural Guarantee Fund), EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development), EMFF (European Maritime and Fisheries Fund)

GATT⁷ a následně také uzavření Uruguayského kola jednání o liberalizaci světového obchodu. To v roce 1994 vyústilo v uzavření Dohody o zemědělství, která zavazovala členské státy (tedy i Evropskou unii) snížit do roku 2000 cla na zemědělské výrobky, přeměnit necelní bariéry na cla a snížit vývozní subvence a zemědělské dotace obecně. Vývozní subvence se Evropská unie zavázala úplně zrušit do roku 2013. Na Obr. 2 je patrné, že výdaje na vývozní subvence (v grafu červené sloupce – *Export subsidies*), od roku 1993 začaly postupně klesat a v roce 2011 se již nevyskytují vůbec.

Obr. 2 - Vývoj výdajů SZP od roku 1980 (dle stálých cen z roku 2007)

Zdroj: Evropská komise 2013. Dostupné z http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/graphs/graph2_en.pdf

Přínosy McSharryho reformy se projeví hlavně v těchto oblastech:

- Odvázání dotací od výše produkce (tzv. decoupling) – finanční podpory se přesunuly k přímým platbám, které se stanovovaly na základě rozsahu obdělávané půdy, nebo počtu kusů dobytka
- Podpory se soustředí na snižování produkce (využívání zemědělské půdy pro jiné účely, například agroturistika, zalesňování apod.)
- Snížení intervenčních cen a výrobních kvót

⁷ GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) je Všeobecná dohoda o clech a obchodu, je mnohostranná dohoda upravující pravidla pro řízení obchodu Světové obchodní organizace WTO.

- V oblasti pěstování obilnin byly kompenzace vypláceny na základě ponechání části orné půdy ladem

V důsledku reformy se dosáhlo určité stabilizace výdajů na SZP a došlo také k poklesu zásob v intervenčních skladech, zejména v případě obilí, hovězího masa a másla. Polepšili si také sami zemědělci, jejichž příjmy v absolutních číslech vzrostly, a spotřebitelé, kteří mohli nakupovat o něco levněji. Přesto však SZP byla i nadále příliš nákladná⁸ a její administrativní složitost se reformou ještě prohloubila. Distribuce podpor a růst příjmů zemědělců podle velikosti farem i podle jednotlivých zemí zůstávala velmi nerovnoměrná. Na poli Světové obchodní organizace se ale Evropská unie stále potýkala s kritikou členů, kteří prosazovali další liberalizaci zemědělského obchodu.

3.3.4 Agenda 2000

Další posun přinesl dokument *Agenda 2000 – Za silnější a širší Evropu*, který představila Komise Evropských společenství v roce 1997, který byl přijat zejména s ohledem na připravované rozšíření Evropské unie o země střední a východní Evropy. *Agenda 2000* se týkala pěti oblastí a jednou z nich bylo zemědělství. Nejdůležitější reformní prvky zahrnovaly další snižování cenových podpor v podobě intervenčních cen a evropské ceny se tak o něco více přiblížily cenám světovým.

„*Agenda 2000* také poprvé zdůraznila důležitost rozvoje venkova a diversifikace zemědělských činností“ (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010, s. 95) a umožnila tím vznik tzv. **druhého pilíře SZP – politice rozvoje venkova**. Tato politika vychází z předpokladu, že k potřebnému oživení venkovských oblastí a zajištění dostatečného počtu pracovních míst nestačí pouze samotná podpora zemědělské výroby. *Agenda 2000* také posílila opatření na ochranu životního prostředí a začlenila ji právě do druhého pilíře SZP. Vznikla tak nová úloha zemědělců, kteří měli být chápáni nejen jako producenti potravin, ale i jako správci krajiny, kteří se zaměřují na správu a údržbu krajiny. Politika rozvoje venkova se nadále vyvíjela a získávala na důležitosti. Podrobněji bude rozebrána v jedné z dalších kapitol.

---

⁸ I přes McSharryho reformu však výdaje na SZP v roce 1994 dosahovaly okolo 40 miliard EUR (www.eagri.cz)

3.3.5 Fischlerova reforma

Dalším mezníkem ve vývoji SZP se stala v roce 2003 Fischlerova reforma, která navázala na Agendu 2000 a prohloubila potřebu vnímání venkova a životního prostředí. Opatření, která byla v rámci této reformy v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1782/2003 zavedena, jsou následující:

- V oblasti přímých plateb byla zavedena jednotná platba na farmu (SPS)⁹ – zemědělský výrobce získává jen jednu platbu namísto několika. SPS byla aplikována v původních členských státech EU15, nové členské státy mohly po přechodnou dobu využívat jednotnou platbu na plochu (SAPS)¹⁰
- Vyplácené podpory jsou podmiňovány respektováním standardů, tzv. „Cross-Compliance“ – směrnice, které se týkají ochrany životního prostředí, kvality a bezpečnosti potravin, zdraví zvířat a řádného zacházení se zvířaty
- Princip modulace – každoroční přesun přímých podpor zemědělcům na rozvoj venkova
- Zemědělský poradenský systém – jeho úkolem bylo pomoci zemědělcům při aplikaci standardů „Cross-Compliance“
- Rozvoj venkova – podpora pro malé zpracovatele, skupiny producentů a mladé farmáře

3.3.6 Kontrola funkčnosti SZP („health check“)

Poslední změny přinesl v roce 2008 tzv. „health check“, neboli „kontrola funkčnosti stavu SZP“, někdy je také nazývána jako „prohlídka zdravotního stavu SZP“. Záměrem „health check“ bylo jednak přehodnotit fungování SZP ve světle Fischlerovy reformy, zejména finančních aspektů fungování SZP, ale také prohloubit schopnost evropského zemědělství rychle reagovat na signály trhu a zabezpečit systém podpor farmářům, aby byly omezeny následky tehdejší nastupující krize. Rovněž bylo smyslem reagovat na změny, které přinesl vývoj ve světě například v důsledku klimatických změn. Diskuze členských států trvala téměř rok a návrhy Evropské komise byly schváleny Radou

---

⁹ SPS – Single Payment Scheme

¹⁰ SAPS – Single Payment Area Scheme

ministrů zemědělství dne 20. listopadu 2008. Nešlo o žádnou radikální reformu SZP, pouze bylo upraveno fungování některých mechanismů, jako například přímé platby, byly stanoveny nové priority pro rozvoj venkova a byl dán impuls k postupnému odstraňování kvót na mléko, zrušily se hektarové podpory pěstování energetických plodin a povinného ponechání části orné půdy ladem. Velkou pomocí zemědělcům bylo i zjednodušení požadavků na příjemce přímých plateb na základě předpisů „cross-compliance“.

3.4 Politika rozvoje venkova EU v období 2007 -2013

Venkovské oblasti představují 91% území 27 členských států Evropské unie a jsou domovem více než 56% jejich obyvatel, což z rozvoje venkova činí politiku prvořadého významu. Evropský venkov je charakteristický svými jedinečnými kulturními, hospodářskými a sociálními vazbami, tradicemi a zvláštními řemeslnými aktivitami a díky své krásné krajinné rozmanitosti je oblíbeným místem pro rekreaci a odpočinek. Přes všechna dosavadní opatření však evropský venkov stále z hlediska příjmů a zaměstnanosti zaostávala za městskými oblastmi a hustota obyvatel se zde stále zmenšovala. Proto se na období 2007 – 2013 stala politika rozvoje venkova prioritou Společné zemědělské politiky Evropské unie. Základní pravidla politiky rozvoje venkova na toto období pak byla stanovena nařízením Rady (ES) č. 1698/2005, v němž byla rozdělena podle témat do čtyř „tematických os“:

- OSA I: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

Tato osa je zaměřena na zemědělské pojetí rozvoje venkova. Klíčovou skupinou byli ti zemědělci, kteří měli možnosti zlepšovat svou konkurenceschopnost především prostřednictvím finančních dotací.

- OSA II: Zlepšování životního prostředí a krajiny

Financování této osy se vztahuje především na zvýšení biologické rozmanitosti, ochranu vod, půdy, snižování emisí skleníkových plynů, praxi s příznivými podmínkami pro hospodářská zvířata a dále na ekologické zemědělství a další agroenvironmentální iniciativy.

- OSA III: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

Osa III se specializuje na nezemědělské – strukturální pojetí rozvoje venkova. Sem náleží například podpory tvorby pracovních příležitostí, podpory využívání obnovitelných zdrojů energie, zlepšení podmínek kvality života ve venkovských oblastech, včetně vzdělávání a informování hospodářských subjektů, ale také podpora řemesel založených na tradičních dovednostech a ochrana kulturních památek

- OSA IV: Leader

Tato osa je osou metodickou a je vykonávána prostřednictvím realizace cílů jednotlivých opatření os I. až III. Účelem této osy je především zlepšování kvality života ve venkovských oblastech, posílení místního ekonomického potenciálu, šetrné zhodnocení přírodního a kulturního dědictví venkova, spolu se zaváděním inovací a nových technologií na venkov. Tato osa je určena zejména pro Místní akční skupiny (MAS). MAS jsou společenství občanů, neziskových organizací, soukromé sféry a veřejné správy (obcí, apod.), které splňují základní princip osy Leader – o budoucnosti regionu by měli rozhodovat lidé žijící a pracující v jeho území, kteří znají jeho tradice a potřeby.

3.5 SZP po roce 2014

V roce 2013 byl Evropskou radou schválen *Víceletý finanční rámec (2014 – 2020)*, ve kterém je mimo jiné stanoven i finanční rámec SZP na příštích 7 let a jsou stanoveny priority SZP pro toto období. Podle nového reformního plánu se má Společná zemědělská politika Evropské unie zaměřit nadále na podporu udržitelného zemědělství, ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj venkovských regionů. Reforma si klade za úkol také více pomoci zemědělcům lépe se vyrovnat s problémy na trhu a rovnoměrněji rozdělovat finanční prostředky mezi státy Evropské unie: každý členský stát by měl do roku 2019 obdržet minimálně 75% průměru Evropské unie. Aby bylo zajištěno, že přímé platby budou získávat pouze aktivní zemědělci, byla vytvořena černá listina subjektů. Tyto subjekty by měly být automaticky vyloučeny z přijímání dotací Evropské unie, pokud neprokáží, že zemědělská činnost představuje významnou část jejich příjmů. Politici se také dohodli na změnách, které pomohou mladým zemědělcům v jejich začátcích: kromě existujících podpor budou začínající zemědělci navíc dostávat v prvních pěti letech navíc 25% za prvních 25 až 90 hektarů.

4 Agrární politika České republiky

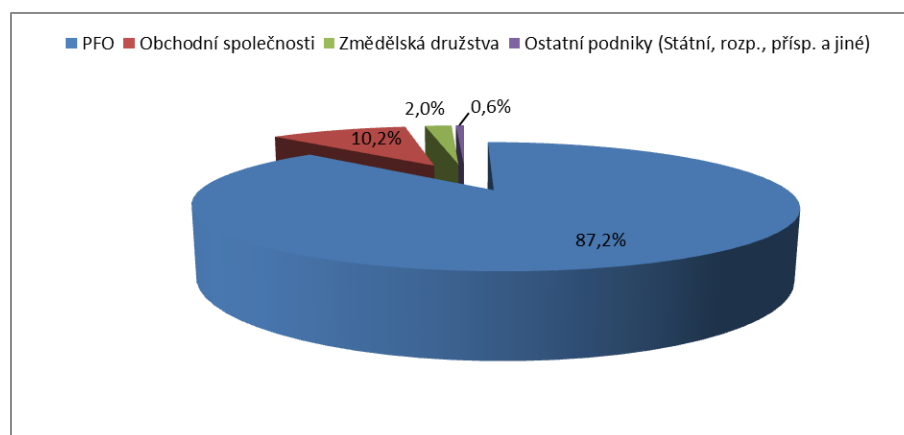
4.1 Charakteristika zemědělského sektoru v České republice

Zemědělská výroba v České republice zaměstnává méně než 5% ekonomicky činného obyvatelstva. Podle údajů *Zprávy o stavu zemědělství ČR za rok 2012* čeští zemědělci hospodaří na 4 224,4 tis. ha zemědělské půdy, která tvoří přibližně polovinu celkové rozlohy státu (7 886,6 tis. ha). 33,7 % celkové rozlohy ČR. Více než třetinu půdního fondu ČR tvoří lesní pozemky – 2 661,9 tis. ha.

V České republice se pěstují plodiny, které jsou charakteristické pro zeměpisnou a klimatickou polohu země. Jedná se o všechny druhy obilovin, jako je pšenice, ječmen, oves, žito a kukuřice, dále cukrová řepa, brambory, olejniny, len, chmel, vinná réva, ovoce a zelenina. V oblasti živočišné výroby se v České republice chová zejména skot, prasata a drůbež.

Dle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo koncem roku 2012 v zemědělském registru ČSÚ evidováno více než 48 tisíc subjektů – zemědělských jednotek. „Více než 1,9 tis. podniků (4% z celkového počtu) hospodařilo bez zemědělské půdy a jejich aktivita byla zaměřena výhradně na živočišnou výrobu. Převážnou většinu (87,2%) tvoří podniky fyzických osob, zbývající část tvoří podniky právnických osob.

Obr. 3 - Podnikatelská struktura zemědělských subjektů v roce 2012 (%)

Zdroj: vlastní zpracování (2014)

4.2 Vývoj agrární politiky ČR před vstupem do Evropské unie

Dnešní struktura zemědělství v České republice reflektuje její historii. České zemědělství bylo od poválečných let až do roku 1989 ovládáno centrálně direktivním systémem tehdejší socialistické vlády, kdy podniky neměly ekonomickou samostatnost a odpovědnost a naprosto převládla družstevní forma vlastnictví zastoupená jednotnými zemědělskými družstvy (JZD) a státní forma vlastnictví zastoupená státními statky. „Na konci roku 1989 neexistoval v tehdejším Československu soukromý sektor“ (Fojtíková, Lebedzik, 2008, s. 26). Veškeré zemědělské činnosti byly řízeny státním národohospodářským plánem, objem výroby byl určován centrálně, bez ohledu na náklady či efektivnost a podniky ztratily svou ekonomickou samostatnost. Prvořadým cílem tohoto systému bylo zajistit plnou potravinovou soběstačnost a zároveň zachovat nízkou hladinu cen pro spotřebitele. Zahraniční obchod Československa byl plně orientován na trhy RVHP¹¹ a obchod s nesocialistickými zeměmi byl oboustranně zatížen obchodními překážkami.

Po změnách politického uspořádání v roce 1989 se Československo ocitlo v novém ekonomickém prostředí, které bylo tvořeno evropskými demokratickými státy s plně fungujícími mechanismy tržní ekonomiky a stejně tak jako další země střední a východní Evropy, se vydalo na cestu transformace, s cílem nahradit centrálně plánovanou ekonomiku ekonomikou tržní. V zahraničním obchodě došlo ke zrušení státních plánů dovozu a vývozu, které byly uplatňovány v centrálně plánované ekonomice a byly nahrazeny klasickými nástroji zahraničně obchodní politiky.

Snaha o navázání mezinárodních kontaktů Československa se západní Evropou se datují již od roku 1990. V roce 1993 pak byla podepsána Dohoda o přidružení České republiky k Evropské unii¹². Příprava českého zemědělství na vstup do Evropské unie byla zahájena v roce 1997. V roce 2000 vláda svým usnesením přijala dokument „*Koncepce resortní politiky Ministerstva zemědělství před vstupem do EU*“. Podle

---

¹¹ RVHP neboli Rada vzájemné hospodářské pomoci byla organizace sdružující socialistické státy

¹² Po roce 1989 byla Československá socialistická republika přejmenována na Československou federativní republiku. 1.1.1993 pak došlo k rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku. Rozpad Československa přerušil ratifikační proces *Evropské dohody o přidružení ČSFR, Maďarska a Polska k Evropským společenstvím*. Jelikož byly Česká republika a Slovensko považovány za nástupnické státy, mohla spolupráce mezi ČR a EU nepřerušeně pokračovat na základě Prozatímní dohody.

tohoto dokumentu bylo období od roku 1990 do roku 2004 rozloženo do třech etap: období transformace (1990 – 1999), období revitalizace (2000 – 2001) a období adaptace (2002 – 2004).

4.2.1 Období transformace (1990 – 1999)

V tomto období byla nastartována reforma vlastnických vztahů v celém národním hospodářství. Hlavním úkolem agrární politiky byla obnova vlastnických práv k zemědělské půdě a dalšímu zemědělskému majetku. Toho bylo docíleno třemi základními transformačními procesy:

1. restituci soukromého vlastnictví půdy a ostatního zemědělského majetku,
2. privatizaci státních družstev,
3. majetkoprávní transformaci zemědělských družstev

Díky změnám majetkoprávních vztahů v zemědělství docházelo k prudkému poklesu hrubé zemědělské produkce, k velkému snižování stavů pracovníků v zemědělství, k poklesu stavů hospodářských zvířat a hektarových výnosů většiny zemědělských plodin.

4.2.2 Období revitalizace (2000 – 2001)

Hlavním úkolem tohoto období bylo stabilizovat trh se zemědělskými produkty, zmírnit nesoulad mezi nabídkou a poptávkou a připravit české zemědělství na vstup do Evropské unie. Koncepce revitalizace spočívala v následujících čtyřech pilířích:

Tabulka 1 - Pilíře etapy REVITALIZACE

Pilíř A	REGULACE TRHU A PODPORA PŘÍJMŮ	postupné zavedení organizace trhu hlavních komodit, zlepšení podmínek agrárního obchodu a zvýšení přímých podpor zemědělským podnikům
Pilíř B	ENVIRONMENTÁLNÍ OPATŘENÍ	podpora zvýšené péče o ornou půdu
Pilíř C	MODERNIZACE A TRANSFORMACE PODNIKŮ	modernizace a diverzifikace činností zemědělských a potravinářských podniků, dokončení privatizace a rozvoj struktury trhu
Pilíř D	OBECNÉ SLUŽBY A PŘÍPRAVA NA VSTUP DO EU	rozvoj institucí v souladu s požadavky EU a zvýšená podpora obecných služeb pro zemědělské podniky

Zdroj: MZe – Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU

<http://www.agris.cz/clanek/112878>

4.2.3 Období adaptace (2002 – 2004)

S blížícím se datem vstupu ČR do Evropské unie, které bylo stanoveno na rok 2004, bylo snahou agrární politiky ČR připravit se na aplikaci Společné zemědělské politiky Evropské unie, na podmínky jednotného trhu a na efektivní využívání strukturálních fondů a dalších nástrojů Evropské unie, určených pro rozvoj zemědělství, venkova a životního prostředí.

Etapa adaptace byla založena také na čtyřech pilířích, které měly oproti stejnojmenným pilířům revitalizace více hmotnou náplň. Jejich prostřednictvím byly aplikovány instituce a programy podpor. Například v roce 2000 byl založen Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), který začal provádět intervenční zásahy na trhu, a jeho prostřednictvím byly realizovány podpory. Aby Česká republika mohla čerpat po vstupu do Evropské unie z přímých plateb, musel být zajištěn s předstihem celý proces registrace, identifikace, prověřování a kontroly. Proto byl zaveden Integrovaný administrativní a kontrolní systém.

Tabulka 2 - Pilíře etapy ADAPTACE

Pilíř A	REGULACE TRHU A PODPORA PŘÍJMŮ	podpory pro všechny zemědělské podniky na trhu a pro zemědělské podniky ve znevýhodněných oblastech
Pilíř B	ENVIRONMENTÁLNÍ SLUŽBY	společenská objednávka a úhrada veřejného zboží zajišťovaného zemědělstvím v oblasti životního prostředí a rozvoje venkova
Pilíř C	MODERNIZACE A DIVERZIFIKACE	modernizace podniků agrárního sektoru, diverzifikace činností zemědělských podniků a rozvoj struktury trhu
Pilíř D	OBECNÉ SLUŽBY A PŘÍPRAVA NA VSTUP DO EU	zajišťování obecných služeb pro zemědělské podniky a dokončení institucionální struktury agrárního sektoru v souladu s požadavky EU

Zdroj: MZe – Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU

<http://www.agris.cz/clanek/112878>

4.2.4 Předvstupní pomoc

Již před vstupem do Evropské unie mohli čeští zemědělci čerpat finanční podpory, ať již z evropských nebo národních zdrojů. Česká republika měla stejně jako ostatní kandidátské země možnost čerpat ze tří předvstupních programů Evropské unie. Jednalo se o tyto programy: PHARE ISPA a SAPARD¹³. Pro zemědělství byly nejvýznamnější

¹³ PHARE (Poland and Hungary Aid for Reconstruction of the Economy), ISPA (Instrument for

programy PHARE a SAPARD, nástroj ISPA byl zaměřen převážně na problematiku dopravy a životního prostředí.

PHARE

Program PHARE byl původně vytvořen v roce 1989 na pomoc Polsku a Maďarsku, postupně se pak jeho působnost rozšířila i na ostatní kandidátské země střední a východní Evropy. Cílem tohoto programu bylo pomoci přejít státům přejít od centrálně plánovaného hospodářství k tržnímu. Z programu PHARE byly do agrárního sektoru čerpány prostředky, které sloužily na vybudování administrativních struktur a mechanismů na vybudování SZP v ČR. Po přistoupení k Evropské unii byl program nahrazen Evropským fondem regionálního rozvoje a Evropským sociálním fondem.

SAPARD

Nejvýznamnějším programem byl Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova SAPARD. Program byl určen pro deset kandidátských zemí, které jej mohly využívat v časovém rozmezí let 2000 až 2006, maximálně však do konkrétního vstupu dané země do Evropské unie. Hlavními cíli programu bylo přispět k zavádění společné zemědělské politiky a řešit otázky v sektoru zemědělství a ve venkovských oblastech kandidátských zemí. Program SAPARD byl v ČR zahájen v dubnu roku 2002, kdy byl spuštěn příjem prvních žádostí na vyplácení předvstupních podpor.

V nařízení Rady (ES) č. 1268/1999 o podpoře předvstupních opatření pro rozvoj zemědělství a venkova v žadatelských zemích střední a východní Evropy v období před vstupem do EU bylo stanoveno, že podpora Společenství v rámci programu SAPARD se v ČR bude týkat především těchto oblastí:

- přispívání k realizaci *Acquis communautaire*¹⁴ týkajících se Společné zemědělské politiky a souvisejících politik

---

Structural Policies for Pre-Accession), SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)

¹⁴ kritérium „Acquis communautaire“ znamenalo, že přistupující země musí být schopná přijmout všechny závazky vyplývající z členství, včetně cílů politické, hospodářské a měnové unie, včetně jejich provádění, zejména harmonizace domácí právo s právem evropským

- řešení problémů udržitelného přizpůsobení zemědělského sektoru a venkovských oblastí, rozvoj agroturistiky na venkově a pomoc při zachování kulturního dědictví na českém venkově
- rekonstrukce a modernizace provozu živočišné výroby, modernizace skladovacích technologií a plnění hygienických a veterinárních standardů

Uzavírání smluv skončilo 31. prosince 2003. Do té doby bylo předloženo v rámci sedmi kol příjmu žádostí více než 3000 projektů a bylo uzavřeno 1692 smluv na částku 4,5 mld. Kč. Proplácení projektů z prostředků programu SAPARD bylo ukončeno 30. listopadu 2005, kdy byla celá alokace let 2000 až 2003 vyčerpána. Bylo proplaceno celkem 1495 projektů v částce 3,9 mld. Kč. Zbylé závazky byly uhrazeny z finančních prostředků Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (www.szif.cz – Závěrečná zpráva o programu SAPARD v České republice)

4.3 Období po vstupu ČR do Evropské unie

V roce 2004 byla v SZP postupně implementována Fischlerova reforma. Reforma upravovala systém přímých plateb a zaváděla jednotnou platbu na farmu SPS¹⁵. Zároveň byly zdroje přesunuty do druhého pilíře SZP – podpory rozvoje venkova. V ČR byl postupně zaváděn systém „cross-compliance“, jeho dodržování v plné výši začalo platit až od roku 2009.

Po vstupu České republiky do EU česká vláda vypracovala novou **Koncepci agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013)**, (dále jen „Koncepce“) Tento dokument byl rozdělen do čtyř hlavních částí. V první části byla formulována základní strategie a byla zde nastíněna globální situace a problémy a výzvy týkající se zemědělství v ČR. Druhá část se zaměřovala na produkční limity a další omezující produkční podmínky v souvislosti se SZP Evropské unie a na systém přímých podpor. Ve třetí části byla formulována vlastní koncepce zemědělské politiky, která byla rozčleněna do tří časových etap – etapy vstupní (2004 – 2006), etapy přizpůsobení

---

¹⁵ Česká republika spolu s většinou ostatních států, které se staly členy Evropské unie v roce 2004, měla výjimku a uplatňovala místo SPS zjednodušený systém jednotné sazby na plochu SAPS

(2007 – 2010) a etapy vyrovnání (2011 – 2013) a ve čtvrté, závěrečné části, byly zhodnoceny všechny krátkodobé i dlouhodobé dopady navrhované koncepce na strukturu a ekonomiku agrárního sektoru ČR.

4.3.1 Etapa vstupní (2004 – 2006)

Zemědělská politika ČR pro vstupní etapu byla do velké míry předurčena přístupovou smlouvou a rozhodnutími ČR realizovanými do konce roku 2003. Šlo zejména o uplatňování zjednodušeného systému přímých plateb SAPS poskytovaných ze zdrojů Evropské unie¹⁶ a TOP-UP plateb poskytovaných českou vládou.

Vstup do EU znamenal také pro české zemědělství výrazný nárůst finančních prostředků. Podle výzkumné studie Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) došlo za období 2004/09 oproti předvstupnímu období 2001/03 ke zvýšení podpor agrárnímu sektoru 14,9 mld. na 35,2 mld. Kč, což je o více než 73%.

V této etapě byly realizovány podpory agrárního sektoru pomocí dvou hlavních strukturálních fondů – „**Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro roky 2004 – 2006**“ (HRDP)¹⁷ a **Operační program „Zemědělství“**.

Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro roky 2004 – 2006

HRDP byl z 80% financován z Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu EAGGF, zbylých 20% bylo financováno ze státního rozpočtu.

„Jeho cílem bylo zmírnit rozdíly v rentabilitě podniků v méně příznivých oblastech, které vyplývají z rozdílných přírodních podmínek, zlepšit nepříznivou věkovou strukturu zemědělců, snížit zornění půdy, zabránit erozi půdy a v dostatečném rozsahu zajistit obhospodařování zemědělské půdy v souladu se Zásadami správné zemědělské praxe“ (Fojtíková, Lebiezík, 2008, s. 32). Tyto cíle je možné shrnout do jednoho hlavního cíle – „Trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a jeho přírodních zdrojů“, který byl prioritou HRDP.

---

¹⁶ o podporu mohli žádat zemědělské podniky, jejichž velikost činila minimálně 1 ha zemědělské půdy, minimální výměra pozemku 0,1 ha zemědělské půdy

¹⁷ HRDP (Horizontal Rural Development Plan)

Pod HRDP spadalo šest opatření:

1. **Předčasné ukončení zemědělské činnosti** je opatření, které umožňuje starším zemědělcům po dosažení věku 55 let ukončit svou aktivní zemědělskou činnost, a podporami jsou jim zabezpečeny důstojné životní podmínky. Je tak vytvořen prostor pro nové mladé zemědělce, kteří jsou schopni zlepšit ekonomickou životaschopnost zemědělských podniků a přispět tak k posílení ekonomické situace zemědělství a venkova.
2. **Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními (LFA)**¹⁸. Toto opatření se zaměřuje na podporu zemědělců hospodařících v oblastech s méně příznivými podmínkami. Cílem je přispět ke stabilizaci venkovského obyvatelstva v těchto oblastech, „zajistit odpovídající příjmy zemědělským podnikům hospodařícím ve ztížených podmínkách, přispět k udržitelnému využití zemědělské půdy a ochraně ostatních přírodních zdrojů (zejména vodních zdrojů), přispět ke stabilizaci venkovské populace, udržet atraktivitu krajiny (krajinný ráz) a podpořit systémy hospodaření přátelské k životnímu prostředí“ (Horizontální plán rozvoje venkova, 2004, s. 62).
3. Z Tabulky 3 je zřejmé, že největší objem financí je v rámci HRDP alokován na **Agroenvironmentální opatření**. AEO má za úkol podpořit způsoby využití zemědělské půdy, které jsou v souladu s ochranou a celkovým zlepšením životního prostředí (ŽP). „Dále podporuje zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržbu krajiny“ (Horizontální plán rozvoje venkova, 2004, s. 68).
4. Opatření **Lesnictví** je rozděleno na dvě podopatření, a to „Zalesňování zemědělské půdy“ a „Založení porostů rychle rostoucích dřevin pro energetické využití“. Podopatření „Zalesňování zemědělské půdy“ umožňuje zemědělcům hospodařícím na zemědělské půdě, nebo vlastníkům zemědělské půdy získat podporu na zalesnění těchto pozemků. Lesní porosty jsou pak nejen zdrojem obnovitelné suroviny, ale také má vliv na ochranu půdy, vodní režim a zároveň je i krajinnotvorným prvkem a zároveň mají i rekreační význam. Podopatření „Založení porostů rychle rostoucích dřevin na zemědělské půdě určených pro energetické využití“ umožňuje zemědělcům a vlastníkům získat podporu na založení porostů rychle rostoucích dřevin na jejich pozemcích. Cílem je vytvářet

---

¹⁸ LFA (Less Favoured Areas)

prostor pro diverzifikaci výroby, která by měla přispět k posílení ekonomické a sociální dimenze trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova. Prostřednictvím tohoto programu by se měl snižovat podíl zornění půdy, a to bez rizika zvýšení podílu neobhospodařované zemědělské půdy. (Horizontální plán rozvoje venkova, 2004, s. 96)

5. „Opatření na podporu **Zakládání skupin výrobců** v kandidátských zemích má své opodstatnění zejména v přizpůsobení náročným tržním požadavkům platícím zcela běžně ve Společenství. Zemědělskou produkci je nutné dodávat na trh i zpracovatelům jednotně vytříděnou, zabalenou, označenou s dodávkami rozloženými podle požadavků odběratelů v průběhu celého roku. Zvýšení přidané hodnoty produkce je jedním z cílů podpory, dále u nově vznikajících skupin výrobců bude řešena problematika neexistující nebo nevyhovující výpočetní techniky a programového vybavení pro přístupnost k informovanosti a řízení výrobního a obchodního procesu navazujícího na velkoobchodní odběratele a další zpracovatele. Podpora skupin výrobců bude poskytována pouze u komodit, které nejsou zabezpečeny zvláštními tržními předpisy vyjmenovaných specifických komodit platných v rámci Společenství“ (Horizontální plán rozvoje venkova, 2004, s. 99)
6. Opatření **Technická pomoc** je zaměřeno na podporu aktivit, které jsou potřebné pro monitoring úspěšnosti implementace HRDP a jeho využití v praxi, případně na jeho další zdokonalování. Technická pomoc měla zejména formu odborných studií, sběrů a analýzy dat a vypracování informačních materiálů

Tabulka 3 - Alokace prostředků z HRDP v letech 2004 - 2006 v mil. EURr (běžné ceny)

Opatření	EU (EAGGF)	ČR (MZe)	Celkem
1. Předčasné ukončení zem. činnosti	7,1	1,8	8,9
2. LFA (méně příznivé oblasti)	243,7	60,9	304,7
3. Agroenvironmentální opatření	268	67	335
4. Lesnictví	16,5	4,1	20,6
5. Zakládání skupin výrobců	4,6	1,2	5,8
6. Technická pomoc	2,8	0,7	3,5
Celkem	542,8	135,7	678,5

Zdroj: FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M.: Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku

Operační program Zemědělství

Operační program Zemědělství navázal na předvstupní fond SAPARD. Byl spolufinancován z orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EAGGF) a z Finančního nástroje pro podporu rybolovu (FIFG)¹⁹. Jeho cílem byla podpora trvalého hospodářského růstu a růstu kvality života obyvatel založeného na udržitelném zemědělství a posílení konkurenceschopnosti českého zemědělství a lesnické výroby. Celková částka, která byla vynaložena na realizaci opatření Operačního programu Zemědělství, dosahovala v letech 2004 – 2006 výše 250,6 mil. EUR.

4.3.2 Etapa přizpůsobení (2007 – 2010)

Nejvýznamnější změnou v tomto období byl vznik nového finančního nástroje Evropské unie EAFRD. V červnu 2007 Evropská komise odsouhlasila první programy rozvoje venkova na roky 2007 – 2013. Česká republika měla získat na rozvoj venkova v tomto období 3 613 mil. EUR. Evropská unie se této částce účastnila významným podílem 2 814 mil. EUR, což je 78% celkové dotace. Zbývající část byla hrazena z národních zdrojů. Jak je z níže uvedené tabulky zřejmé, největší podíl příspěvků byl vynaložen na realizaci osy II – Zlepšování životního prostředí a krajiny.

Tabulka 4 – Alokace prostředků v rámci Programu rozvoje venkova v ČR v letech 2007 – 2013 (v mil. EUR / %)

Osy	Celkové výdaje (mil. EUR)	Celkové výdaje (%)	Příspěvky z EAFRD (mil. EUR)	Podíl - EAFRD (%)	Výdaje ČR (mil. EUR)
Osa I	840	22,39	630	75	210
Osa II	1945	55,2	1554	79,88	391
Osa III	635	16,93	477	75	158
Osa IV - Leader	175	5	140	80	35
Technická pomoc	18	0,48	13	75	5
Celkem	3613	100	2814	77,87	799

Zdroj: FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M.: *Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*

¹⁹ FIFG (Financial Instrument for Fisheries Guidance)

Základním dokumentem pro čerpání finančních prostředků z fondu EAFRD byl v ČR **Program rozvoje venkova (PRV)**. Ten nahradil dosavadní programy „Horizontální plán rozvoje venkova“ a „Operační program Zemědělství“. Tento program působí dodnes. Řídícím orgánem Ministerstvo zemědělství a platební agenturou, s níž žadatelé komunikují, Státní zemědělský intervenční fond (SZIF).

Program rozvoje venkova

PRV přispívá k dosažení cílů stanovených **Národním strategickým plánem rozvoje venkova ČR (NSPRV)**. Mezi hlavní cíle PRV patří rozvoj venkovských oblastí ČR na bázi zásad trvale udržitelného rozvoje, zlepšování stavu životního prostředí, péče o krajinu a maximální snížení negativních vlivů intenzivního zemědělského a lesnického hospodaření. PRV dále umožňoval vytvořit podmínky pro konkurenceschopnost České republiky v oblasti základních zemědělských a potravinářských komodit, podporoval rozšiřování a diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovských oblastech s cílem rozvíjet podnikání, vytvářet nová pracovní místa, snížit míru nezaměstnanosti na venkově a posílit sounáležitost obyvatel na venkově.

4.3.3 Etapa vyrovnání (2011 – 2013)

Koncepce agrární politiky ČR předpokládala, že po roce 2011 bude zemědělská politika ČR plně podřízena SZP, tak jak byla odsouhlasena v roce 2003 (s přihlédnutím na možné revize v roce 2006). Po roce 2011 Přímé podpory měly být plně hrazeny ze zdrojů Evropské unie, při splnění podmínek „cross-compliance“.

4.4 SZP v České republice po roce 2014

Jak již bylo řečeno ve třetí kapitole, reformovaná SZP Evropské unie je součástí víceletého finančního rámce pro léta 2014 až 2020. Stejně jako v minulých obdobích zůstává největší částí unijního rozpočtu a je na ni vyčleněno 373,2 miliardy eur. V roce 2014 ještě budou v zásadě platit dosavadní podmínky a nová zemědělská politika pak vstoupí v platnost v roce 2015. Českého zemědělství se dotkne změna v přímých

platbách. EU, kdy budou více zvýhodňováni malé zemědělské podniky a velkým se budou dotace krátit, což je nevýhodné pro české farmy, které jsou stále v průměru vyšší, než v ostatních zemích Evropské unie. U velkých farem měly být dotace nad ročním stropem 300 000 kráceny o 40%, nakonec došlo jen k symbolickému krácení o 5%.

V této kapitole byl popsán vývoj agrární politiky České republiky se zaměřením na integraci českého zemědělství do Společné zemědělské politiky Evropské unie a postupnou implementaci jejích nástrojů a opatření.

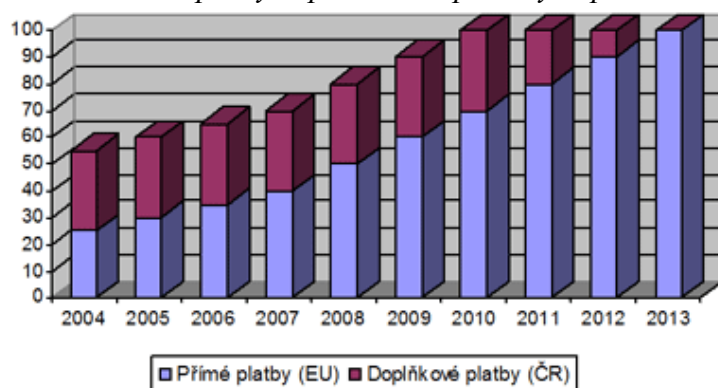
5 Dopady zavedení SZP v České republice

5.1 Ekonomické dopady

5.1.1 Příjmy v českém zemědělství

Existence v podmínkách SZP Evropské unie ukázala řadu výhod, ale také nevýhod. Nevýhodou se například ukázala rozdílná struktura zemědělských podniků v ČR ve srovnání se zeměmi bývalé EU15. Západoevropské zemědělství je založeno na rodinných farmách a proto SZP Evropské unie cílí finanční podpory hlavně pro rodinné a středně velké farmy. Naproti tomu v České republice jsou díky socialistickému odkazu v zemědělském sektoru specifické podniky s vyšší průměrnou velikostí a to se ukázalo v systému čerpání podpor překážkou. Dalším omezujícím faktorem konkurenceschopnosti českého zemědělství byla sjednaná výše přímých podpor pro nové členské státy přistoupivší v roce 2004. Zemědělci v těchto nových členských státech obdrželi v prvním roce svého členství pouze 25% přímých plateb oproti státům bývalé EU 15. Státy mohly přímé platby dorovnávat z vlastního rozpočtu národními doplňkovými platbami nazývanými Top-Up. Výše dotací byla postupně navyšována, ale rozdíly trvaly až do roku 2013.

Obr. 4 - Podíl přímých plateb a doplňkových plateb v ČR 2004-2013 (%)

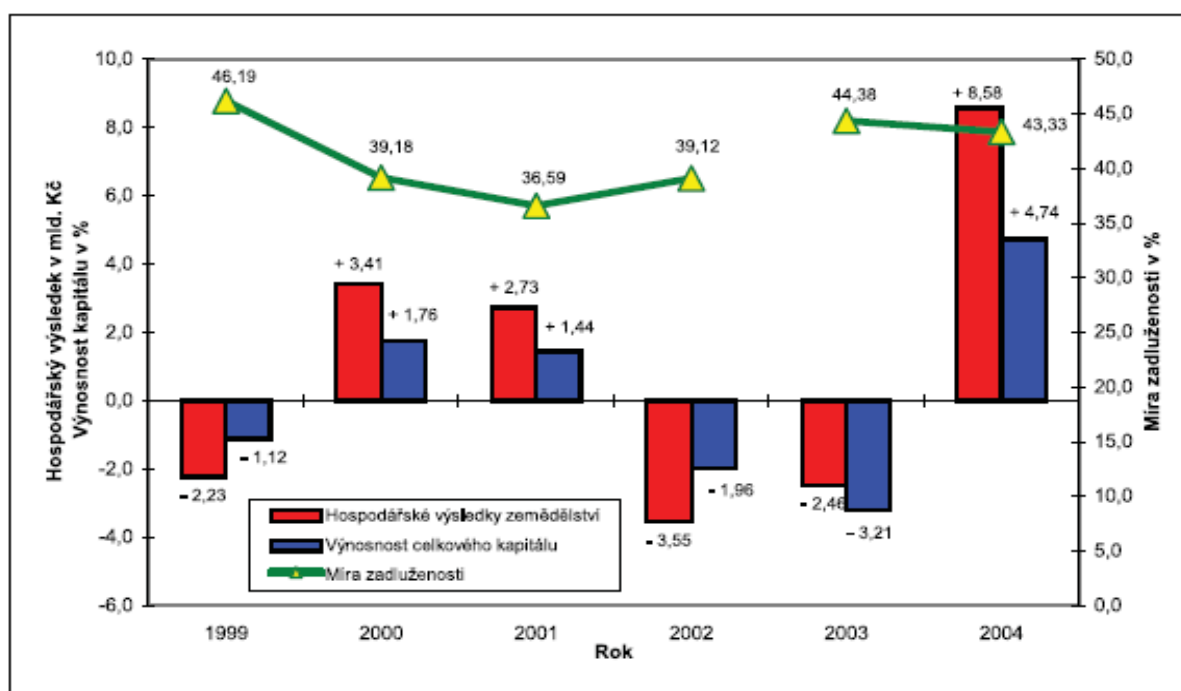

Zdroj: Euroskop.cz, dostupné z <https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>

I přes tyto překážky všechny formy zemědělských podniků vykázaly za rok 2004 výrazné meziroční zlepšení svých hospodářských výsledků a dosáhly zisku právě díky nárůstu finančních podpor v návaznosti na uplatňování SZP Evropské unie. „Z období let 2001 a 2003 se české zemědělství dostalo v letech 2004 a 2005 z červených čísel do zisku zejména z důvodu zdvojnásobení podpory zemědělství“ (Pělucha a kol., 2006, s. 137). Toto zlepšení nejlépe dokládá následující graf, zpracovaný ÚZEI ve „Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2004“. Ekonomická situace agrárního sektoru po vstupu meziročně vzrostla z mínus 2,5 mld. Kč v roce 2003 na 8,6 mld. Kč v roce 2004.

Obr. 5 - Vývoj hospodářského výsledku v zemědělství ČR v letech 1999-2004 (mld. Kč)

Zemědělství ČR – hospodářské výsledky, výnosnost podnikání a zadluženost

Poznámky:

- Hospodářské výsledky: V letech 1999 až 2002** = zisk nebo ztráta před zdaněním, vč. dotací provozního charakteru (výpočet FADN CZ); Jen za podniky hospodařící na zemědělské půdě; **V letech 2003 a 2004** = Podnikatelský důchod dle SZÚ ČSÚ
- Výnosnost celkového kapitálu: V letech 1999 až 2002** = Výpočet FADN CZ (Hospodářský výsledek za účetní období) / celkový kapitál) x 100; Jen za podniky hospodařící na zemědělské půdě; **V letech 2003 až 2004** = Výpočet z FADN CZ dle standardního postupu EU – údaje na 1 ha z. p. z celého souboru podniků (Výsledek hospodaření / Aktiva celkem) x 100;
- Míra zadluženosti: V letech 1999 až 2002** = Výpočet FADN CZ (Cizí kapitál / celkový kapitál) x 100; Jen za podniky hospodařící na zemědělské půdě; **V letech 2003 až 2004** = Výpočet z FADN CZ dle standardního postupu EU – údaje na 1 ha z. p. z celého souboru podniků (Cizí zdroje / Aktiva celkem) x 100.

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství za rok 2004, dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2004.html>

V roce 2005 pak dosáhl podnikatelský důchod ze zemědělství druhý nejlepší hospodářský výsledek v novodobé historii ČR. „Na tomto výsledku se významně podílela finanční podpora ze strany státu a strukturálních fondů EU.“ (Fojtíková, Lebieczik, 2008, s. 45). Zvyšování závislosti zemědělců na dotacích z Evropské unie však podle Fojtíkové a Lebieczika je možné považovat za příznivý trend jen v krátkém období, avšak z dlouhodobého hlediska nemá perspektivu. ČR finanční prostředky na realizaci SZP nejen získává, ale také odvádí, ať už ve formě povinných odvodů ze státního rozpočtu, nebo ve formě agrárních pokut za překročení výrobních kvót.

Důležitým přínosem bylo pro agrární sektor otevření hranic pro pohyb zboží. Čeští zemědělci po vstupu do EU získali volný přístup na trh se 450 miliony obyvatel a při vývozu produkce do členských států odpadly veškeré celní překážky. Další přínos představoval to, že nebylo již možné, aby zemědělci členských států vyváželi svou nadprodukcí do ČR za pomoci exportních subvencí. Na druhou stranu ale přestalo být možné, aby ČR zaváděla svá protekcionistická opatření chránící ji před dovozy zemědělských produktů z ostatních členských zemí.

5.1.2 Podíl zemědělství na HDP ČR

Hrubý domácí produkt (HDP) je jedním z hlavních makroekonomických ukazatelů, který se používá pro stanovení výkonosti ekonomiky. Je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období (obvykle 1 rok) na určitém území.

Podíl zemědělské produkce na HDP ČR se v dlouhodobém trendu snižuje a měl klesající charakter již před vstupem ČR do Evropské unie. „Ukazatel podílu hrubé zemědělské produkce (HDP) na celkovém HDP ČR je ukazatelem, který v hrubých rysech charakterizuje ekonomický rozměr zemědělské výroby v rámci národního hospodářství ČR. Samotný objem zemědělské produkce je značně závislý na vývoji klimatických podmínek v jednotlivých letech.“ (Zpráva o stavu zemědělství za rok 2004, 2005, s. 12) V grafu na Obr. 6 je znázorněn vývoj podílů zemědělství na HDP ČR do roku 2004. V tomto roce byl zaznamenán mírný nárůst podílu zemědělské produkce na celkovém HDP, což bylo způsobeno mimořádně dobrými výsledky rostlinné

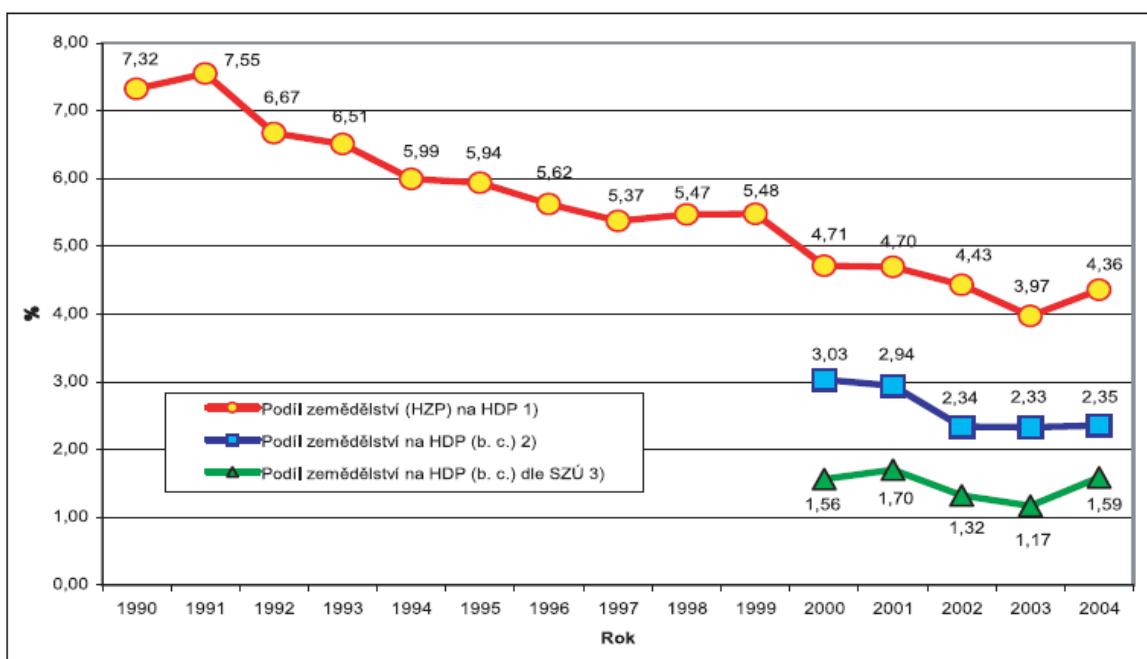

produkce v návaznosti na příznivý průběh klimatických podmínek. V následujícím roce 2005 se podíl zemědělství na HDP snížil o 0,1 procentního bodu na 2,25 %. Tento klesající trend pokračoval i v dalších letech a v roce 2012 činil meziročně ve stálých cenách 1,2 %.

V obecné rovině platí, že čím je ekonomika dané země vyspělejší, tím menší podíl na HDP má agrární sektor. Klesající podíl na národním hospodářství je v současné době vývojovou tendencí většiny vyspělých zemí a ČR se strukturou národního hospodářství těmito zemím přibližuje. Pokles podílu zemědělství na celkovém HDP měl klesající charakter s malými výjimkami před i po vstupu ČR do EU a nelze tedy říci, že by zavedení SZP mělo na podíl zemědělství na HDP výrazný vliv.

Obr. 6 - Graf podílu zemědělství na HDP ČR

Polozice zemědělství v rámci národního hospodářství ČR

Poznámky: 1) HDP = hrubý domácí produkt ve stálých cenách roku 1995; HDP = hrubá zemědělská produkce ve stálých cenách roku 1989.
 2) Statistika národních účtů ČSÚ; HDP vypočten z hrubé přidané hodnoty v běžných cenách. Odvětví zemědělství zahrnuje také zemědělské činnosti zemědělských podniků, myslivosti a souvisejících činností. Údaje nebyly před rokem 2000 oficiálně sledovány.
 3) Dle SZÚ (souhrnný zemědělský účet ČSÚ); HDP vypočten z přidané hodnoty, kde je zahrnuta zemědělská prvovýroba, poskytované zemědělské služby a neoddělitelné nezemědělské činnosti. Údaje se před rokem 2000 oficiálně nesledovaly.

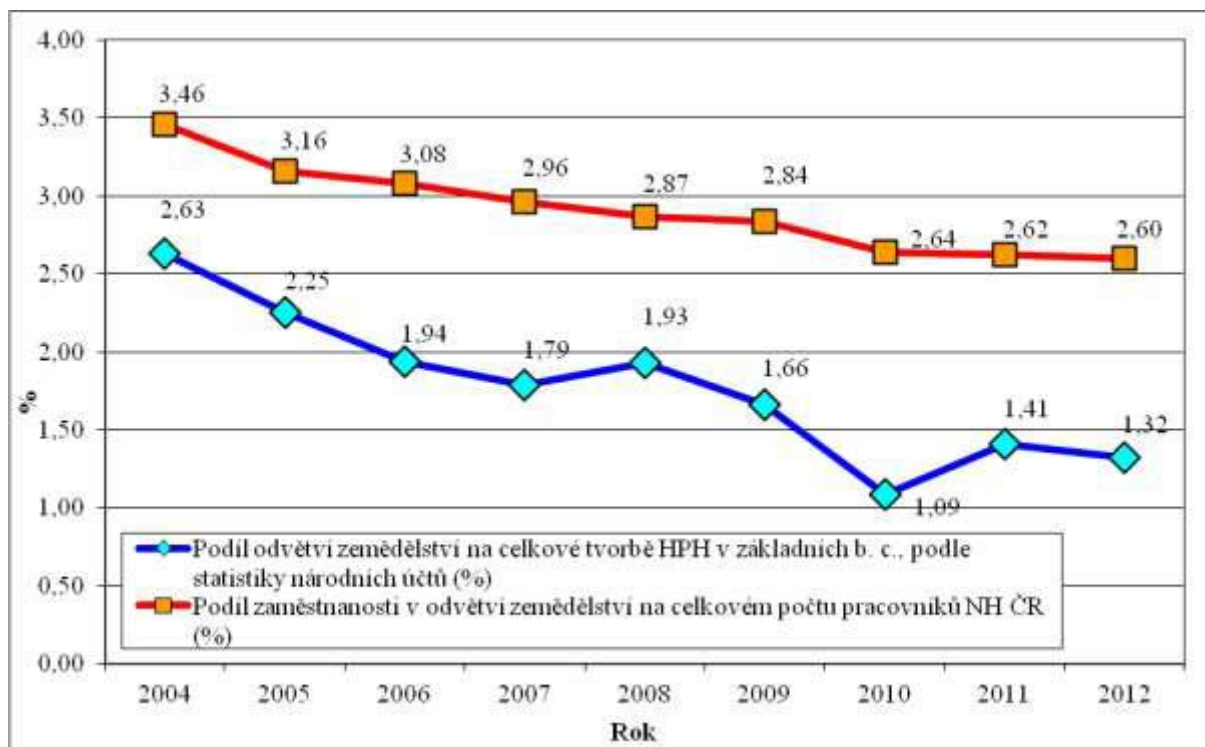
Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství za rok 2004, dostupná z <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2004.html>

5.1.3 Podíl na hrubé přidané hodnotě

Hrubá přidaná hodnota (HPH) v odvětví zemědělství představuje nově vytvořenou hodnotu, kterou získávají místní činnostní jednotky z požívání svých výrobních kapacit. Je stanovena jako rozdíl mezi produkcí zemědělského odvětví oceněnou v základních cenách a mezi spotřebou oceněnou v kupních cenách.

Hrubá přidaná hodnota odvětví zemědělství v roce 2003 dosahovala podle údajů databáze Eurostat 3 % celkové HPH. V roce 2004 se hodnota HPH mírně zvýšila na 3,2 % a v dalších letech se podíl HPH zemědělství na celkovém HPH všech odvětví postupně snižoval. V roce 2010 byla hodnota HPH 2,3 %. „Odvětví zemědělství se podílelo podle statistiky národních účtů v roce 2012 na celkové tvorbě HPH v základních b. c.²⁰ 1,32 %, což představuje meziroční pokles o 0,09 p. b.²¹ V případě potravinářského průmyslu došlo k rovněž k poklesu podílu na celkové tvorbě HPH o 0,09 p. b. na 2,29 %.“ (Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2012, 2014, s. 21)

Obr. 7 - Graf ukazující podíl HPH a zaměstnanosti v odvětví zemědělství

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2012.html>

²⁰ b. c. – běžné ceny

²¹ p. b. – procentní bod

Podíl zemědělství (spolu s lesnictvím) na HPH v národním hospodářství se podle MZe přibližuje průměru zemí bývalé EU 15²².

5.1.4 Agrární zahraniční obchod

Podnikatelské prostředí po vstupu ČR do EU se stalo náročnějším díky nárůstu konkurenčního prostředí, ale zároveň poskytlo prostor pro širší rozsah podnikatelských aktivit v zemědělství. Odstranění bariér pohybu zboží a služeb v souvislosti se vstupem ČR do EU se odrazilo na vyšší intenzitě Agrárního zahraničního obchodu ČR (AZO ČR), především se zeměmi Evropské unie. Zásadní faktorem, který ovlivnil AZO ČR od 1.5.2004, byla změna celních sazeb. V důsledku odstranění cel v rámci EU 25²³ se zlepšily podmínky vzájemného obchodu těchto zemí, naproti tomu vůči třetím zemím začala být uplatňována vyšší cla.

Úroveň současného českého zemědělství se vyznačuje nízkou intenzitou výroby. Po vstupu České republiky do EU docházelo k postupnému poklesu zemědělské produkce, zejména v oblasti živočišné výroby, která byla dána rostoucími dovozy zemědělských komodit. Jednotný trh EU měl značný vliv na export i import zemědělských komodit. Import zemědělských produktů po vstupu do EU narostl a díky tomu se snížila soběstačnost v některých komoditách, což mělo pro Českou republiku nepříznivý vliv. Na druhou stranu SZP rovněž vedla k růstu českého zemědělského exportu, přispívajícímu ke snížení obchodního deficitu.

„Objem agrárního zahraničního obchodu ČR setrvale vzrůstal i v minulosti. V roce 2004 však meziroční změna představovala nominálně i procenticky nejvyšší přírůstek za posledních jedenáct let. V roce 2004 byl jeho obrat vyšší o 41 440,3 mil. Kč (o 36,5 %) než v průměru let 1999-03. Meziročně vzrostl o 32 246,8 mil. Kč, tzn. o 26,3 %“ (Ročenka Agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2004, 2006, s. 5).

Jak vyplývá z Ročenek agrárního zahraničního obchodu pro jednotlivé roky, AZO ČR vykazuje značné meziroční výkyvy. Od vstupu ČR do EU nevykazuje jednoznačně

---

²² EU 15 – Evropská unie po roce 1994 (včetně Rakouska, Finska a Švédska)

²³ EU 25 – Evropská unie od roku 2004

rostoucí nebo klesající trend, obecně se ale dá říci, že více meziročně proměnlivý je český agrární vývoz než dovoz.

MZe vydalo v letošním roce dokument „Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2011 – 2013“. V první desítce zemí, se kterými Česká republika v AZO obchoduje, jsou země EU27²⁴. (viz Přílohy A a B). Největšími partnery v AZO ČR jsou Německo, Slovensko a Polsko. Jak dokládají číselné údaje agrárních obchodů v následujících tabulkách, vývoz z České republiky do Německa i Polska v období let 2011 – 2013 výrazně pokulhává za dovozem. Oproti tomu agrární obchod se Slovenskem vykazuje kladné saldo se stoupajícím trendem. Grafické zobrazení je znázorněno v Příloze C.

Tabulka 5 - Agrární obchod s Německem (v mld. Kč)

Obchodní operace	2011	2012	2013
Vývoz z ČR do Německa	23,8	28,3	30,7
Dovoz z Německa do ČR	34	37,1	41,2
Obrat AZO	57,8	65,4	71,9
Saldo	-10,02	-8,8	-10,5

Zdroj: MZe, Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2011 – 2013“, 2014

Tabulka 6 - Agrární obchod s Polskem (v mld. Kč)

Obchodní operace	2011	2012	2013
Vývoz z ČR do Polska	12,3	15,7	15,4
Dovoz z Polska do ČR	22,3	25,2	27,2
Obrat AZO	34,6	40,9	42,6
Saldo	-10	-9,5	-11,7

Zdroj: MZe, Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2011 – 2013“, 2014

Tabulka 7 - Agrární obchod se Slovenskem (v mld. Kč)

Obchodní operace	2011	2012	2013
Vývoz z ČR na Slovensko	31,8	37,7	37,1
Dovoz ze Slovenska do ČR	11,5	14,1	13,5
Obrat AZO	43,2	51,8	50,6
Saldo	20,3	23,6	23,6

Zdroj: MZe, Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2011 – 2013“, 2014

²⁴ EU 27 – Evropská unie od roku 2007 (Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko)

5.1.5 Zaměstnanost v zemědělství

Počet pracovníků v zemědělském sektoru se snižuje již od roku 1990. Snižování zaměstnanosti v zemědělství pokračovalo dále i po vstupu ČR do EU obdobným tempem, jako v předešlých letech. V roce 2004 byl počet pracovních sil v zemědělství přibližně 141 tis. Tento trend se nadále prohluboval, jak je patrné v Tabulce 8.

V roce 2012 pracovalo v zemědělství 105 400²⁵ pracovníků a předpokládá se, že do budoucna se bude toto číslo i nadále snižovat. Jak dokládá Tabulka 8, k meziročnímu úbytku pracovníků dochází ve všech právních formách zemědělských podniků.

Tabulka 8 - Vývoj počtu pracovníků v zemědělství (v tis.)

Podnikatelská forma	Průměrný evidenční počet pracovníků (fyzické osoby)				
	2008	2009	2010	2011	2012 ²⁾
Podniky právnických osob	98,2	92,6	86,8	82,4	78,7
v tom - státní podniky	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
- družstva	29,6	27,3	25	23,7	22,4
- obchodní společnosti ³⁾	68,3	65	61,6	58,5	56,1
Podniky fyzických osob⁴⁾	28,2	27,6	27,4	27,2	26,7
Celkem	126,4	120,2	114,2	109,6	105,4

1) Bez souvisejících služeb a myslivosti.

2) Předběžné údaje.

3) A. s., s. r. o. a ostatní obchodní společnosti se zemědělskou činností (vč. odhadu počtu zaměstnanců v organizacích do 49 osob a celkového počtu zaměstnavatelů).

4) Odhad včetně námezdních pracovníků a pomáhajících rodinných příslušníků.

Pramen: propočty ÚZEI podle:

Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS, 4. čtvrtletí 2008-2012, ČSÚ 2009-2013;

Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v ČR za 1.-4. čtvrtletí 2008-2012, ČSÚ 2009-2013

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2012.html>

Dalším problémem v oblasti zaměstnanosti v zemědělském sektoru je stárnutí pracovní síly. V roce 2012 vykazovali nejvyšší podíl v zaměstnanosti pracovníci ve věku 45 – 59 let. Celkově podíl těchto pracovníků v zemědělství dosáhl 56,5%

Jednou z příčin, proč zemědělské odvětví není atraktivní pro kvalifikovanou pracovní sílu, je výše mezd. Úroveň mezd v zemědělském sektoru dlouhodobě zaostává za průmyslem. „Zatímco rok 2011 byl z hlediska vývoje zemědělských mezd velmi nepříznivý, rok 2012 přinesl pozitivnější výsledky, a to zejména ve srovnání s vývojem

²⁵ Podle předběžných údajů Zprávy o stavu zemědělství za rok 2012 (vyd. 25.2.2014)

mezd v národním hospodářství a v průmyslu“ (Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, 2014, s. 147). V zemědělství vzrostla průměrná mzda v roce 2012 o 4,8% a dosáhla částky 19 950 Kč. V průmyslu vzrostla mzda ve stejném roce o 3,4% na 25 208 Kč a v národním hospodářství o 2,7% na 25 101 Kč.

I přes veškeré snahy o rozvoj mimoprodukčních funkcí zemědělství a rozvoj venkova a agroturistiky odliv obyvatelstva z venkova stále pokračuje.

5.2 Ekologické dopady

„Zemědělská výroba přímo ovlivňuje všechny složky životního prostředí. V závislosti na způsobu hospodaření mohou zemědělci přinést společnosti významné environmentální služby nebo také způsobit škody na životním prostředí“ (Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004, 2005, s. 26).

V dobách, kdy bylo tehdejší Československo ovládáno centrálně direktivním systémem, docházelo nepříznivými lidskými zásahy k velkému poškozování životního prostředí (ŽP) a snižování biodiverzity krajiny. Kolektivizace, která zrušila osobní vlastnictví, se proslavila rozoráváním mezí (tím byly zrušeny původní hranice pozemků soukromých zemědělců) a tím odstartovala nepříznivé erozní procesy v půdě. Probíhala rozsáhlá intenzifikace zemědělské výroby, zakládaly se velkochovy hospodářských zvířat a aplikovala se zbytečně vysoká množství hnojiv a pesticidů s cílem co největších výnosů. To mělo za následek snižování úrodnosti půdy a znečišťování vod. O problematice zhoršujícího se stavu ŽP, který intenzifikace měla za následek, se ale tehdy příliš nemluvilo.

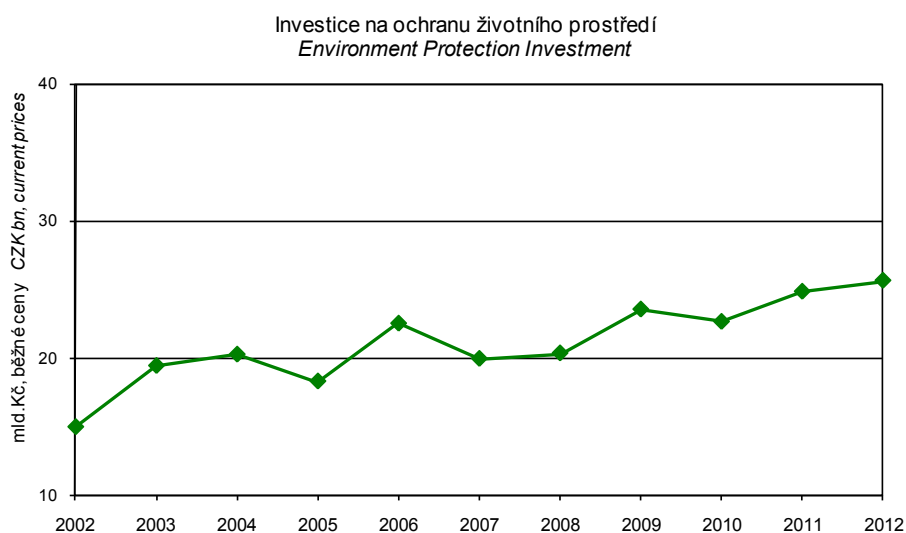
Po roce 1989 bylo nezbytné začít s nápravou stavu životního prostředí. Velkým posunem bylo zřízení samostatného Ministerstva životního prostředí (MZe) a byla schválena nová ekologická legislativa. Zvýšila se rozloha luk a pastvin na úkor orné půdy, poklesla aplikace hnojiv, a tím se výrazně snížilo znečištění povrchových i podzemních vod a krajina se začala znovu navracet její rozmanitosti, budovaly se nové remízky, meze, vznikala nová rozptýlená zeleň, stromořadí apod.

V roce 2004 došlo v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie ke změnám dotační politiky MZe. V oblasti agroenvironmentální politiky byl zaveden nový dotační titul související s ochranou ŽP – tzv. Agroenvironmentální opatření (AEO) – stanovený v rámci dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova na období 2004 – 2006. Tento dokument již byl připraven zcela v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1257/99 o podpoře rozvoje venkova, který umožňoval čerpat finanční prostředky z garanční sekce fondu EAGGF. Pozitivní dopad na krajinu měl zákaz rušení krajinných prvků bránících erozi půdy, který byl podmínkou získání jednotné platby na plochu SAPS.

„Zavedení nové agroenvironmentální politiky v roce 2004 se odráží na změně struktury agroenvironmentálních opatření a neumožňuje úplné srovnání s daty uváděnými v předchozích Zprávách. Celková vynaložená částka je ve srovnání s rokem 2003 vyšší především v důsledku zavedení nových AEO, která jsou spolufinancována ze zdrojů EU.“(Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004, 2005, s. 26)

Z grafu na Obr. 5 je zřetelné, že po vstupu České republiky do EU po krátkém propadu v roce 2005 investice ČR na ochranu ŽP stouply.

Obr. 8 - Investice ČR na ochranu ŽP (mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ, dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/grafy_zivotni_prostredi

Významným opatřením po vstupu do EU, které ovlivnilo ochranu životního prostředí, bylo zavedení podmínek kontroly podmíněnosti „Cross Compliance“, které od 1.1.2009

žadatelé přímých podpor museli dodržovat. Podmínka vyplácení přímých podpor při dodržování standardů „Cross Compliance“ byla v SZP zavedena v roce 2003 a kombinovaly se zde právní předpisy na ochranu životního prostředí, veřejného zdraví, zdraví zvířat a zdraví rostlin, dobrých životních podmínek zvířat a další agroenvironmentální opatření

5.2.1 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství (EZ) je stabilní součástí agrární politiky Ministerstva zemědělství (MZe) ČR od roku 1998, kdy byla obnovena podpora pro ekologické farmáře. Jedná se o takový způsob hospodaření, který využívá šetrné postupy pro ŽP při potlačování plevelů, škůdců a chorob a proto se zde nepoužívají syntetické pesticidy a hnojiva. Dalším rysem EZ je důraz na životní pohodu zvířat, celkovou harmonii celého ekosystému, podporu biodiverzity, využívání obnovitelných zdrojů energie a recyklaci surovin.

Po vstupu ČR do Evropské unie nastal díky možnosti čerpání podpor z HRDP rozmach ekologického hospodaření. V roce 2003 působilo v ČR 836 ekofarem hospodařících na 263 tis. ha zemědělské půdy, v roce 2012 byl počet ekofarem již 3 923 a celková výměra zemědělské půdy činila 488 tis. ha půdy. (viz Tabulka 9)

Jak dokládá Příloha D této práce, dle údajů databáze Eurostat se podíl celkové využívané zemědělské půdy obhospodařované v režimu ekologického zemědělství téměř zdvojnásobil ze 7 % v roce 2003 na 13,1 % v roce 2014.

Tabulka 9 - Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu farem v EZ

Rok	Počet farem hopsodařících v EZ	Výměra zemědělské půdy v EZ (v ha)
1990	3	480
2000	563	165 699
2004	836	263 299
2006	963	281 535
2008	1 946	341 632
2010	3 517	448 202
2012	3 923	488 483

Zdroj: Ročenka 2012 – Ekologické zemědělství v České republice

Závěr

Cílem této práce bylo zhodnotit protekcionistickou politiku Evropské unie a v návaznosti na toto téma posoudit dopady Obchodní politiky EU a Společné zemědělské politiky EU na ekonomickou situaci zemědělského odvětví v České republice.

Ve své práci jsem došla k názoru, že přestože Společná obchodní politika EU proklamuje jako cíl své politiky prohlubování a harmonický rozvoj světového obchodu, vybrala si k prosazování svých cílů špatné nástroje. Místo odstraňování překážek obchodu a postupné liberalizace mezinárodního obchodu se stále řídí myšlenkou protekcionismu. Protekcionismus je ale dvojsečná zbraň a ochranářství dopadá zpět na chráněné odvětví ať již v podobě odvetných opatření ostatních zemí, nebo čím dál větší závislosti chráněné ekonomiky na dotačních programech.

Mezi nejvíce chráněné odvětví v Evropské unii patří právě zemědělský sektor a Společná zemědělská politika výrazně její obchodní politiku ovlivňuje. SZP patří k nejkontroverznějším politikám v Evropské unii a je častým zdrojem kritiky. Původně byla založena kvůli zajištění potravin po druhé světové válce. Situace se ale již dávno změnila a Evropa je v dodávkách potravin zcela soběstačná a dokonce jich má nadbytek. V průběhu let byly prováděny četné reformy SZP, ale často byly vymyšleny nové důvody, proč zemědělskou politiku a její ochranářská opatření udržovat, například z důvodu zajištění nezávadných potravin, nebo zachování práce farmářů a podpory venkova, či pro ochranu životního prostředí a tvorbu krajiny. I přes všechny reformy je SZP stále kritizována a systém dotací a ochranářských opatření zemědělské politiky EU se nelíbí jak světovým obchodním partnerům, tak i mnoha členským státům Evropské unie pro její velkou finanční náročnost.

Další otázka k zamyšlení, která se zde nabízí, je smysluplnost dotační politiky Evropské unie s ohledem na ekonomické pojetí absolutních a komparativních výhod zemí. V době studené války, kdy byla Evropa rozdělena železnou oponou, byl protekcionismus svým způsobem prospěšný. Země východního bloku se snažily o potravinovou soběstačnost a jejich cílem byla snaha o nezávislost na západním bloku, kterou se jim dařilo udržet právě díky protekcionistickým opatřením uvaleným na mezinárodní obchod s

kapitalistickými zeměmi. Čtyřicetileté období studené války je již minulostí a světový obchod se řídí ekonomickými pravidly, mezi něž patří mezinárodní dělba práce, specializace a využívání absolutních a komparativních výhod. Princip specializace a směny na základě absolutních výhod v zemědělském odvětví znamená, že každá země se specializuje na pěstování těch plodin, které v klimatických podmínkách dané země mají nejlepší předpoklady pro pěstování. Dotační politika Evropské unie však tento princip popírá, když ve své snaze podporovat evropské zemědělce financuje i pěstování plodin, kterým se v tomto podnebním pásmu daří méně.

České zemědělství prošlo od vstupu do EU mnoha změnami. V období před vstupem do Evropské unie panovaly mezi zemědělci velké obavy, že české zemědělství v přímé evropské konkurenci neobstojí. Tyto obavy naplněny nebyly, nicméně situace českých zemědělců není stále jednoduchá. Negativním jevem členství ČR v Evropské unii je například i výrazný růst byrokratické zátěže pro zemědělce a přísné evropské předpisy.

Společná zemědělská politika Evropské unie zahrnuje širokou škálu nástrojů a opatření. Mezi nejvýznamnější patří poskytování přímých plateb. Hlavní přínos vstupu ČR do EU vidím jednoznačně v příležitosti k získání těchto finančních prostředků. Čeští zemědělci si za deset let po vstupu ČR do Evropské unie finančně přilepšili a mohou více investovat, ovšem za cenu zvyšující se závislosti agrárního sektoru na podporách EU. Dalším přínosem dotační politiky Evropské unie a jejích nástrojů je řešení negativních dopadů zemědělství na krajinu a životní prostředí. Vyplácení přímých podpor a dalších dotačních plateb je podmíněno plněním standardů udržování půdy v dobrém zemědělském a environmentálním stavu, dodržováním povinných požadavků v oblasti životního prostředí, veřejného zdraví, zdraví zvířat a zdraví rostlin, dobrých životních podmínek zvířat a dalších požadavků v rámci agroenvironmentálních opatření.

Podíl zemědělství na HDP i HPH ČR má podle provedené analýzy klesající charakter, ale nelze říci, že na tento fakt má vliv vstup České republiky do EU, protože oba ukazatele vykazovaly klesající tendenci i před vstupem do EU.

Podle rozboru agrárního zahraničního obchodu ČR došlo částečně ke snížení potravinové soběstačnosti jak v oblasti živočišné výroby, tak rostlinné výroby. Vstupem ČR do EU byl snížen stupeň ochrany českého trhu, protože právě nejvýznamnější importéři se stali součástí nového bezbariérového obchodu v rámci jednotného trhu EU. V současné době se do České republiky dováží rekordní množství zemědělských

produktů a potravin od evropských zemědělců, převážně z Polska a Maďarska. Tyto produkty jsou v mnoha případech nekvalitní a nesplňují hygienické, zdravotní, veterinární a další požadavky. Zde se ukazuje přímý dopad neexistující ochranné politiky České republiky. Na vině je podle mého názoru také poptávka spotřebitelů v ČR po levném zboží a s tím související tlak nadnárodních obchodních řetězců na levné ceny zemědělských produktů, kterým čeští výrobci nemohou konkurovat. V poslední době se sice posilují tendence nákupního chování českých spotřebitelů ve prospěch českých, potažmo regionálních potravin, módním trendem se stávají farmářské trhy a prodeje ze dvora. To je zajisté pozitivní jev, avšak z hlediska celého agrárního sektoru je takto prodaná produkce zanedbatelná. Čeští spotřebitelé sice více mluví o preferenci domácí produkce zemědělských produktů a potravin, nicméně při nákupu je pro ně stále rozhodující cena.

Všechny tyto popsání jevy přímo nebo nepřímo souvisí s aplikací SOP Evropské unie a jejích protekcionistických opatření do agrární politiky ČR. Na základě prostudování této problematiky jsem dospěla k názoru, že Společná zemědělská politika Evropské unie a její protekcionistický charakter výrazně ovlivňuje české zemědělství v pozitivním i negativním slova smyslu. Má-li být zemědělství Evropské unie i v budoucnosti efektivní, nelze zůstat u stávající silné ochrany evropských zemědělců před tržními vlivy, jak je tomu doposud.

Celosvětová tendence směřuje k postupnému odstraňování bariér, ale podle mého názoru protekcionistické snahy z obchodní politiky nikdy úplně nevymizí. Protekcionismus bude přetrvávat a i když ekonomové budou donekonečna upozorňovat na jeho škodlivost, vždy budou existovat výjimky vůči určitým situacím nebo rozvojovým zemím, kterými budou země svá opatření ospravedlňovat.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Pilíře etapy REVITALIZACE	36
Tabulka 2 - Pilíře etapy ADAPTACE	37
Tabulka 3 - Alokace prostředků z HRDP v letech 2004 - 2006 v mil. EURr (běžné ceny)	42
Tabulka 4 – Alokace prostředků v rámci Programu rozvoje venkova v ČR v letech 2007 – 2013 (v mil. EUR / %)	43
Tabulka 5 - Agrární obchod s Německem (v mld. Kč)	52
Tabulka 6 - Agrární obchod s Polskem (v mld. Kč).....	52
Tabulka 7 - Agrární obchod se Slovenskem (v mld. Kč)	52
Tabulka 8 - Vývoj počtu pracovníků v zemědělství (v tis.).....	53
Tabulka 9 - Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu farem v EZ	56

Seznam obrázků

Obr. 1 – Účinek zavedení cla.....	22
Obr. 2 - Vývoj výdajů SZP od roku 1980 (dle stálých cen z roku 2007)	29
Obr. 3 - Podnikatelská struktura zemědělských subjektů v roce 2012 (%)	34
Obr. 4 - Podíl přímých plateb a doplňkových plateb v ČR 2004-2013 (%)	46
Obr. 5 - Vývoj hospodářského výsledku v zemědělství ČR v letech 1999-2004 (mld. Kč).....	47
Obr. 6 - Graf podílu zemědělství na HDP ČR	49
Obr. 7 - Graf ukazující podíl HPH a zaměstnanosti v odvětví zemědělství	50
Obr. 8 - Investice ČR na ochranu ŽP (mld. Kč)	55

Seznam použitých zkratk

AEO – Agronevironmentální opatření

AZO – Agrární zahraniční obchod

CAP – Common Agricultural Policy (Společná zemědělská politika)

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EAPG – European Agricultural Guarantee Fund (Evropský zemědělský garanční fond)

EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova)

EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Evropský zemědělský záruční a orientační fond)

EHS – Evropské hospodářské společenství

EU – Evropská unie

FADN – Farm Accountancy Data Network (Zemědělská účetní datová síť)

FIFG – Financial Instrument for Fisheries Guidance

GATT – General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)

HDP – hrubý domácí produkt

HRDP – Horizontal Rural Development Plan (Horizontální plán rozvoje venkova)

HZP – hrubá zemědělská produkce

ISPA – Instrument for Structural Policies for Pre-Accession

LEADER – Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (Propojení aktivit rozvíjejících venkovskou ekonomiku)

LFA – Less Favoured Areas (méně příznivé oblasti)

NSPRV – Národní strategický plán rozvoje venkova

MAS – Místní akční skupiny

MZe – Ministerstvo zemědělství

PHARE – Poland and Hungary Aid for Reconstruction of the Economy (Polská a maďarská podpora na obnovu podnikání)

PRV – Program rozvoje venkova

SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (speciální předvstupní program pro pomoc v zemědělství a rozvoji venkova.)

SAPS – Single Area Payment Scheme (jednotná platba na plochu)

SOP – Společná obchodní politika

SPS – Single Payment Scheme (jednotná sazba na farmu)

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

SZP – Společná zemědělská politika

ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací

WTO – World Trade Organisation (Světová obchodní organizace)

ŽP – životní prostředí

Seznam použité literatury

Odborná literatura

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

BAŠEK, Václav a kol. řešitelů ÚZEI. *České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie*. Výzkumná studie. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010. ISBN 978-80-86671-81-9

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 3. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck - Beckovy ekonomické učebnice, 2002. ISBN 80-7179-681-6.

FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost (1945-2008)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.

FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU: Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-939-9.

KÖNIG. *Rozpočet a politiky Evropské unie: Příležitost pro změnu*. 2. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-011-9.

SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.

SVATOŠ, Miroslav. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 1999. ISBN 978-80-2130-439-0.

PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. *Česká republika a EU: Ekonomika-Měna-Hospodářská politika*. 1. vydání. Praha: Agentura KRIGL, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4

PĚLUCHA, Martin a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007–2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s., 2006. ISBN 80–86684–42–3.

Elektronické informační zdroje

Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Globální Evropa: Konkurenceschopnost na

světovém trhu. Brusel, Komise Evropských Společenství, 2006. [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0567:FIN:CS:PDF>

Ekologičtější zemědělství v rovnějších podmínkách - 04/07/2013, Evropská Komise [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/news/agriculture/130704_cs.htm

Koncepce resortní politiky Ministerstva zemědělství před vstupem do EU. Ministerstvo zemědělství ČR. [online]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/112878>

Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004–2013). Ministerstvo zemědělství ČR [online]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/koncepce-a-strategie/koncepce-agrarni-politiky-cr-2004-2013.html>

Vznik, vývoj a reformy Společné zemědělské politiky. Ministerstvo zemědělství ČR, [online]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/vznik-vyvoj-a-reformy-spolecne/>

Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012 – „Zelená zpráva“ Ministerstvo zemědělství ČR. [online]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

Zpráva o stavu zemědělství za rok 2004 – „Zelená zpráva“. Ministerstvo zemědělství ČR., [online]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2004.html>

Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2004. Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky Praha. [online]. Dostupné z: http://www.uzei.cz/data/usr_001_cz_soubory/studie083.pdf

ROČENKA 2012 – EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ. Ministerstvo zemědělství ČR., [online]. Dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/aktuality/rocenka-ez-2012.html>

Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2011 – 2013. Ministerstvo zemědělství ČR., [online]. Dostupné z http://eagri.cz/public/web/file/301800/Agrarni_obchod_CR_s_vybranymi_zememi_2013_min.pdf

Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004 – 2006. Ministerstvo zemědělství ČR., [online]. Dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/dobihajici-a-ukoncene-dotace/horizontalni-plan-rozvoje-venkova-hrdp/>

Seznam příloh

Příloha A – Pořadí zemí dle hodnoty agrárního vývozu z ČR

Příloha B – Pořadí zemí dle hodnoty agrárního dovozu do ČR

Příloha C – Grafické zobrazení Agrárního obchodu s Německem, Polskem a Slovenskem

Příloha D – Plocha obhospodařovaná v režimu ekologického zemědělství

Příloha A

Pořadí zemí dle hodnoty agrárního vývozu z ČR

Název země	2011		2012		2013	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Slovensko	1 462,8	31 751	1 628,3	37 703	1 508,9	37 079
Německo	2 815,7	23 809	3 176,0	28 305	3 226,2	30 698
Polsko	5 673,3	12 322	6 240,3	15 699	6 192,1	15 434
Itálie	198,5	8 788	236,1	9 983	238,7	10 763
Rakousko	460,6	5 738	607,9	7 897	619,0	8 657
Maďarsko	214,7	4 804	290,4	6 541	234,6	6 302
Spojené království	76,1	3 111	87,7	4 249	104,7	5 008
Francie	50,6	2 658	71,6	3 899	58,5	4 615
Nizozemsko	59,5	1 930	86,8	2 398	164,0	3 305
Rumunsko	86,2	2 217	91,0	2 465	102,1	2 755
Ruská federace	64,3	1 868	71,0	2 213	66,0	2 449
Belgie	24,5	1 859	29,7	2 269	32,8	2 287
Švédsko	29,7	911	36,5	1 233	44,6	1 354
Bulharsko	17,0	681	22,2	986	37,3	1 310
Španělsko	14,8	855	16,9	1 074	18,9	1 237
Ukrajina	16,9	767	22,6	1 048	20,0	1 052
Švýcarsko	40,9	702	32,9	768	43,2	976
Chorvatsko	31,5	893	30,3	808	30,3	931
Litva	15,9	575	19,4	719	17,3	850
Slovinsko	29,8	848	28,9	908	26,0	834
Japonsko	5,8	372	8,8	400	13,9	768
Dánsko	20,8	964	21,9	1 093	17,4	690
Spojené státy	16,6	532	14,8	551	13,9	685
Finsko	14,4	456	20,0	612	20,8	676
Libanon	5,3	429	22,8	601	12,5	553
Irák	0,9	50	1,6	288	3,7	526
Norsko	6,6	394	8,2	430	8,2	451
Čína	7,0	344	8,1	434	6,0	407
Thajsko	5,1	285	5,9	347	5,6	354
Srbsko	6,9	258	6,2	225	9,1	345
Saúdská Arábie	2,1	152	16,1	360	11,0	320
Austrálie	2,3	124	4,3	237	5,4	310
Malajsie	4,8	125	8,0	244	9,7	308
Turecko	4,3	299	5,0	348	4,1	305
Spojené arabské emiráty	3,3	202	8,4	316	4,9	294
Řecko	6,0	206	7,4	205	7,7	292
Lotyšsko	8,5	185	7,2	193	7,6	261
Izrael	2,8	69	10,6	187	16,2	251
Kuba	14,3	140	41,5	363	13,2	227
Kanada	4,6	138	5,4	189	5,8	214
Bělorusko	4,8	230	4,1	178	4,4	201
Lucembursko	1,4	18	1,9	152	2,3	194
Bangladéš	4,4	160	5,3	210	6,3	175
Alžírsko	0,1	2	4,6	57	16,7	172
Irsko	3,4	109	16,6	213	12,4	162
Kuvajt	8,1	142	12,8	208	8,1	152
...	...	...	...	...	...	...
Vývoz celkem	11 597	115 022	13 189	142 009	13 112	149 577

Pozn. Barevně jsou zvýrazněny země EU27

Příloha B

Pořadí zemí dle hodnoty agrárního dovozu do ČR

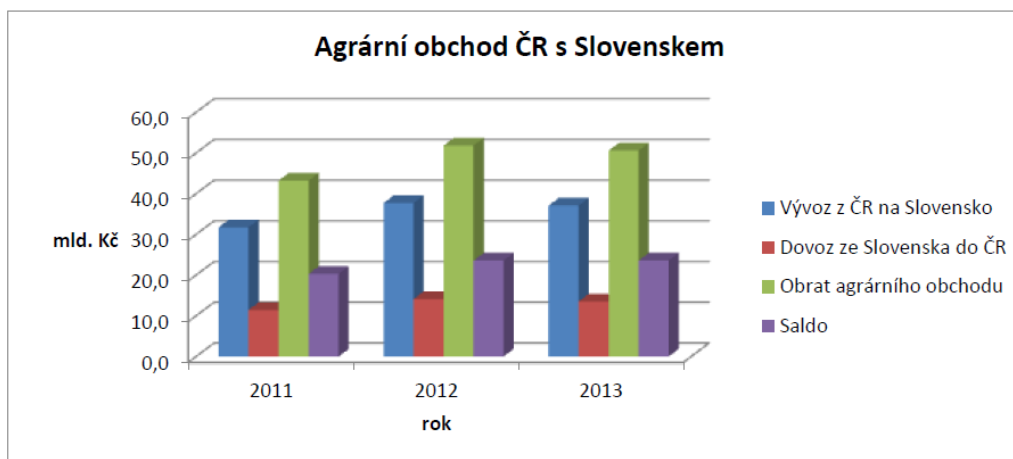
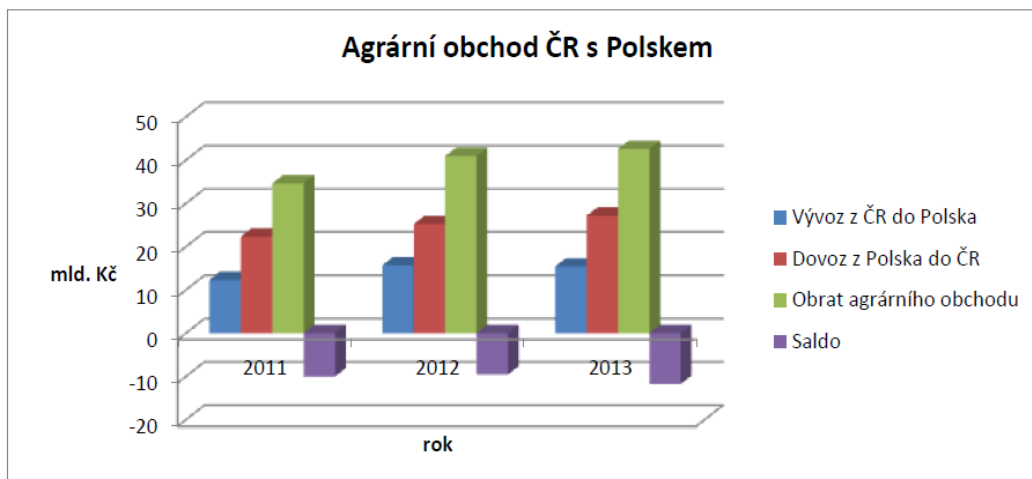
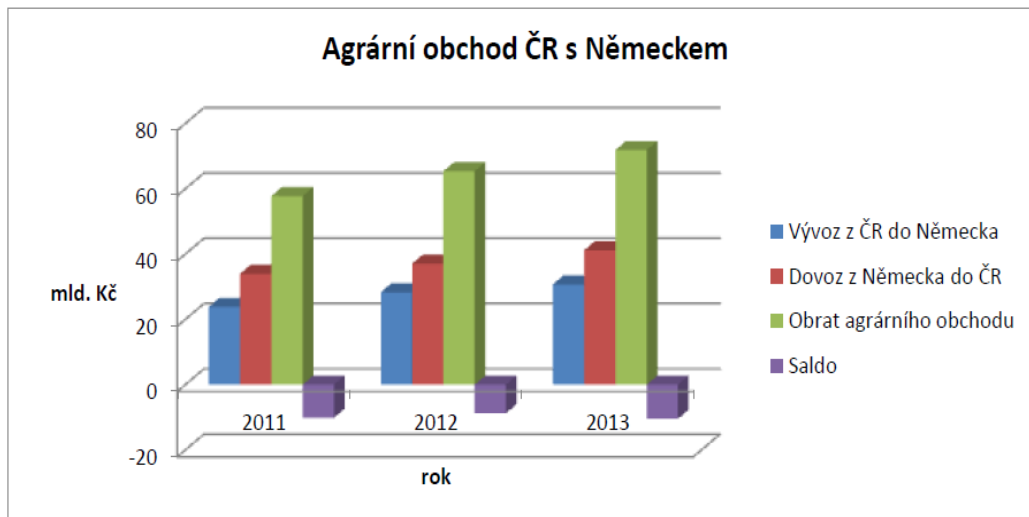
Název země	2011		2012		2013	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	1 363,6	33 969	1 227,6	37 069	1 289,4	41 155
Polsko	753,6	22 314	926,7	25 235	1 003,3	27 162
Slovensko	766,9	11 456	932,1	14 133	861,4	13 510
Nizozemsko	322,1	10 224	294,8	10 686	317,3	10 823
Španělsko	296,8	7 220	300,2	8 073	298,1	8 874
Itálie	366,4	8 453	328,2	8 925	290,1	8 774
Maďarsko	286,0	6 179	320,6	7 081	295,3	7 031
Rakousko	373,1	6 317	343,7	7 364	368,9	6 962
Francie	203,7	5 664	166,7	5 854	175,1	6 336
Belgie	160,7	4 675	116,5	4 724	118,6	5 048
Brazílie	116,0	3 632	112,6	4 093	78,1	3 330
Spojené království	37,1	1 912	35,2	2 554	39,9	2 716
Čína	54,2	2 230	48,4	2 369	47,3	2 437
Turecko	47,3	1 965	44,5	2 203	44,0	2 120
Spojené státy	20,4	1 624	18,3	1 698	20,2	1 946
Dánsko	41,2	1 872	42,7	2 239	37,3	1 920
Řecko	61,1	1 354	53,1	1 290	51,3	1 386
Norsko	7,5	664	11,2	896	9,9	1 070
Rumunsko	20,0	721	17,1	804	36,6	998
Švýcarsko	9,2	834	10,0	992	10,6	963
Irsko	9,6	936	10,7	860	11,8	927
Ekvádor	29,3	560	35,4	788	40,4	859
Portugalsko	6,8	713	9,2	868	7,5	842
Bulharsko	18,3	450	17,7	486	26,1	748
Vietnam	21,6	932	18,1	816	16,8	739
Thajsko	21,6	625	19,7	708	20,4	714
Švédsko	17,3	694	15,7	706	16,1	649
Kolumbie	31,4	636	24,6	609	21,1	562
Kanada	16,9	651	14,5	671	14,1	552
Indie	7,4	496	6,8	476	7,8	546
Litva	13,6	318	17,6	401	19,4	543
Maroko	18,5	521	14,2	466	14,1	509
Ukrajina	20,5	390	22,7	357	29,9	505
Argentina	22,3	524	16,5	561	13,8	504
Mexiko	7,6	417	9,7	477	11,8	494
Chile	11,8	519	8,8	475	10,6	485
Izrael	9,6	477	11,7	515	10,4	477
Kostarika	27,8	493	20,7	416	19,9	390
Jižní Afrika	12,0	364	10,0	321	13,9	388
Ruská federace	2,7	161	3,0	148	7,5	343
Srbsko	21,8	331	26,3	343	27,4	332
Chorvatsko	5,7	222	9,2	263	17,2	311
Gruzie	1,5	175	1,5	158	2,6	285
Lotyšsko	3,5	119	6,2	221	6,5	283
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	22,4	225	21,2	245	23,3	254
Panama	9,6	183	6,8	128	12,4	242
...	...	...	...	...	...	...
Dovoz celkem	5 808	149 457	5 846	165 185	5 935	172 693

Pozn. Barevně jsou zvýrazněny země EU27

Příloha C

Grafické zobrazení Agrárního obchodu a Německem, Polskem a Slovenskem

(Zdroj: MZe, Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2011 – 2013“, 2014)

Příloha D

Databáze
Eurostatu

Plocha obhospodařovaná v režimu ekologického zemědělství (v %)

Ukazatel je definován jako podíl celkové využívané zemědělské půdy (Utilized Agricultural Area - UAA) obhospodařované v režimu ekologického zemědělství (certifikované plochy a plochy v přechodném období na ekologické zemědělství). Ekologické zemědělství je způsob hospodaření, který klade největší důraz na ochranu životního prostředí a v živočišné produkci na dobré zacházení se zvířaty (animal welfare). Vyhýbá se, nebo do značné míry omezuje, použití syntetických chemických látek, jako jsou hnojiva, pesticidy, přídatné látky a léčiva. Ekologickým zemědělstvím se označuje v EU pouze taková zemědělská produkce, která je v souladu s nařízením Rady (EHS) č. 2092/91 ve znění pozdějších předpisů. Toto nařízení vytvořilo ucelený rámec pro ekologickou rostlinnou i živočišnou produkci a pro označování, zpracovávání a marketing produktů ekologického zemědělství. Upravuje rovněž dovoz produktů ekologického zemědělství do EU.

Země / Období	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (28 zemí)													
EU (27 zemí)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	5.7 ^(e)
Belgie	:	:	:	:	:	3.6 ^(e)	3.7 ^(e)	4 ^(e)	4.4 ^(e)	4.7 ^(e)	5.2 ^(e)	5.5 ^(e)	5.7 ^(e)
Bulharsko	1.5	1.6	2.1	1.7	1.7	1.7	2.1	2.4	2.6	3	3.6	4.1	4.4 ^(e)
Česká republika	:	:	:	:	:	0.2 ^(e)	0.1	0.3	0.3	0.2	0.5	0.5	0.8
Dánsko	:	:	:	7	7.2	7.1	7.2	8.2	9	10.6	12.4	13.1	13.1 ^(e)
Německo	5.9	6.3	6.5	6.3	5.8	4.9	5.1	5 ^(e)	5.6	5.9	6.1	6.1	7.3
Estonsko	3.2	3.7	4.1	4.3	4.5	4.7	4.9	5.1	5.4	5.6	5.9	6.1	5.8
Irsko	:	:	:	:	7.2 ^(e)	7.2	9.6	8.7	9.6	11	12.8	14.1	14.9
Řecko	0.6	0.7	0.7	0.7	0.7	0.8	0.9	1	1	1.1	1.1 ^(e)	1.1 ^(e)	1.1 ^(e)
Španělsko	0.7 ^(e)	0.7 ^(e)	2	6.4	6.5	7.6	7.6	7	7.8	8.5	8.4	5.2	11.1
Francie	1.5	1.9	2.6	2.9	2.9 ^(e)	3.1	3.7	4	5.3	6.6	6.7 ^(e)	7.5	7.5
Chorvatsko	1.2	1.4	1.7	1.9	1.8	1.9	1.7	1.9	2	1.9	2.9	3.4	3.6
Itálie	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	2.4 ^(e)
Kypr	6.7	8	7.6	7	6.4	7.3	7.9 ^(e)	7.9	7.5	8.1 ^(e)	8.6	8.4	8.9 ^(e)
Lotyšsko	:	:	:	:	0.6	1	1.2	1.5	1.6 ^(e)	2.6	2.8 ^(e)	2.9 ^(e)	3.4
Litva	:	:	:	:	1.6	6.8	9.4	8.1	8.9	8.7	9.2	10.1	10.6
Lucembursko	:	:	:	:	1.4	2.3	3.5	4.5	4.6	4.8	5.2	5.4	5.5
Maďarsko	0.8	1.6	2.2	2.3	2.5	2.4 ^(e)	2.4 ^(e)	2.6	2.7	2.7 ^(e)	2.8 ^(e)	2.8 ^(e)	2.7 ^(e)
Malta	:	:	1.6	2	2.3	2.2	2.1	1.8	2.1	2.4	2.4	2.3	2.4
Nizozemsko	:	:	:	:	0	0.1	0.2	0.3 ^(e)	0.4 ^(e)	0.5 ^(e)	0.2	0.2 ^(e)	0.3
Rakousko	1.6	1.9	2.2	2.2	2.5	2.5	2.5	2.5	2.6	2.6	2.5	2.5	2.6
Polsko	13.8	14.0	14.5	15.4	16.0	16.7	16.7	17.0	17.4	18.5	19.5	19.6	18.6
Portugalsko	:	:	:	0.2	0.5	1	1	1.8	2	2.3	3.3	4.1	4.6
Rumunsko	1.2	2	2.1	3.2	5.6	6.2	7.2	6.3	5.7	4.3	5.8	6.1	6.1 ^(e)
Slovinsko	:	:	:	:	:	0.7 ^(e)	0.8	1	1	1.2	1.3	1.6	2.1
Slovensko	:	:	:	:	4.6	4.6	5.5	5.9	6.1	6.3	6.4	7	7.3
Finsko	:	:	:	2.2	2.6	4.6	6.2	6.1	7.3	7.5	9.1	8.6	8.6 ^(e)
Švédsko	6.7	6.7	7.6 ^(e)	7.1	7.2	6.5	6.3	6.6	6.5	7.2	7.4	8.2	8.7
Spojené království	5.9	6.6	6.8	7.2	7	7	7.2	9.9	10.9	12.8	14.3	15.7	15.8
Island	3.3	3.8	4.2	3.9	3.9	3.5	3.4	3.7	4.1	4.2	4.1	3.7	3.4 ^(e)
Norsko	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Švýcarsko	2	2.6	3.1	3.7	3.9	4.2	4.3	4.7	5.1	5.5 ^(e)	:	:	:
	:	:	:	:	:	11	:	:	:	:	:	:	:

(:)

(e)

Není k dispozici
Odhad

[Další informace](#)

Poslední aktualizace: 31.10.2014 00:04

KOSTKOVÁ M. *Protekcioistická obchodní politika EU*. Bakalářská práce. Cheb: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, počet stran: 70, 2014

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá vývojem společné obchodní politiky Evropské unie a je zaměřena na její protekcioistický charakter. Práce se zabývá nejdříve vývojem protekcioismu v mezinárodním obchodě, dále se věnuje obchodní politice Evropské unie a hlouběji se zaměří na Společnou zemědělskou politiku Evropské unie. Hlavní důraz je pak kladen na proměnu zemědělského sektoru České republiky po vstupu do EU a zhodnocení dopadů na ekonomickou i ekologickou situaci tohoto odvětví v ČR.

Klíčová slova

Mezinárodní obchod, Protekcioismus, Společná obchodní politika EU, Společná zemědělská politika, Agrární politika ČR

Abstract

The thesis is about the progress of the common trade politics of the European Union, and it focuses on its protectionist character. The thesis starts with the development of the protectionism in the international trade, then it applies on the trade politics of the European Union with the stress on the common agricultural politics of the European Union. The main emphasis is put on the transformation of the agricultural sector of the Czech Republic after the joining the EU and evaluating the impacts on the economical and ecological situation of this sector in the Czech Republic.

Key words

International Trade, Protectionism, Common Trade Politics of the EU, Common Agricultural Politics, Agricultural politics of the Czech Republic